Marieke de Visser
Janneke Lommertzen
Myrthe Hendrix
Eline Luyten

Stages in het hoger onderwijs

Eindrapportage

ResearchNed

Februari 2024

Stages in het hoger onderwijs – eindrapportage

Marieke de Visser, Janneke Lommertzen, Myrthe Hendrix, Eline Luyten

Februari 2024

© 2024 ResearchNed Nijmegen in opdracht van Ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap

Alle rechten voorbehouden. Het is niet geoorloofd gegevens uit dit rapport te gebruiken in publicaties zonder nauwkeurige bronvermelding. ResearchNed werkt conform de kwaliteitsnormen NEN-EN-ISO 9001:2015 voor kwaliteitsmanagementsystemen, NEN-ISO 20252:2019 voor markt-, opinie- en maatschappelijk onderzoek en NEN-ISO 27001:2017 voor informatiebeveiliging

Inhoudsopgave

Factsheets iii

1 Inleiding 5
1.1 Achtergrond 5
1.2 Tussenrapportage 1 8
1.3 Tussenrapportage 2 8
1.4 Onderzoeksvragen 9

2 Methoden 10
2.1 Enquête onder studenten 10
2.2 Interviews onder stagecoördinatoren universiteiten 11

3 Resultaten hbo 12
3.1 Secundaire analyse CBS-data hbo studenten 12
3.2 Uitkomsten enquête hbo-studenten 14

4 Resultaten wo 25

5 Conclusies 34
5.1 Beantwoording onderzoeksvragen hbo 34
5.2 Beantwoording onderzoeksvragen wo 36

6 Bijlage 38

Stages in het hoger onderwijs | EINDRAPPORTAGE - HBO

In opdracht van het Ministerie van OCW heeft ResearchNed tussen september 2022 en december 2023 onderzoek gedaan naar stages in het hoger onderwijs.

Het onderzoek bestaat uit drie peilingen onder studenten, interviews met hogescholen en stageaanbieders en een analyse van CBS-data. Dit is een samenvatting op hoofdlijnen van de drie opeenvolgende metingen (M1, M2 en M3) in het hbo.

Het doel van dit onderzoek is om zicht te krijgen op mogelijke stagetekorten en knelpunten waar hbo-bachelorstudenten mee te maken krijgen bij het zoeken van een stage. We spreken van een stagetekort wanneer studenten niet, of niet op tijd, een passende stage kunnen vinden, waardoor zij studievertraging oplopen. Vanaf de tweede meting zijn ook stagevergoedingen onderzocht. Aan deze derde peiling deden 1957 hbo-bachelorstudenten mee, die in de periode september 2023 - februari 2024 een stage gepland hadden staan. Het merendeel (82%) van deze studenten zocht zelf een stageplaats. De overige 18% kreeg de stage toegewezen door de opleiding.

Het zoeken naar een stage kostte mij...

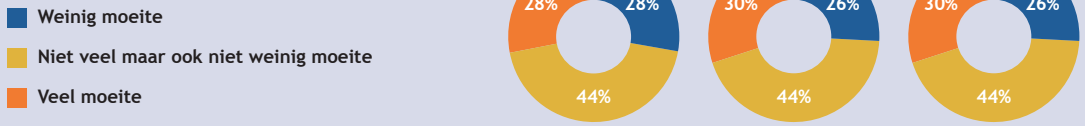

METING 1	METING 2	METING 3
sept - dec 2022	dec - juli 2023	sept - dec 2024
• Hbo-studenten	• Hbo-studenten • Hogescholen • Stageaanbieders	• Hbo-studenten • Hogescholen • Stageaanbieders

Knelpunten bij het vinden van een stage (M3 in %)

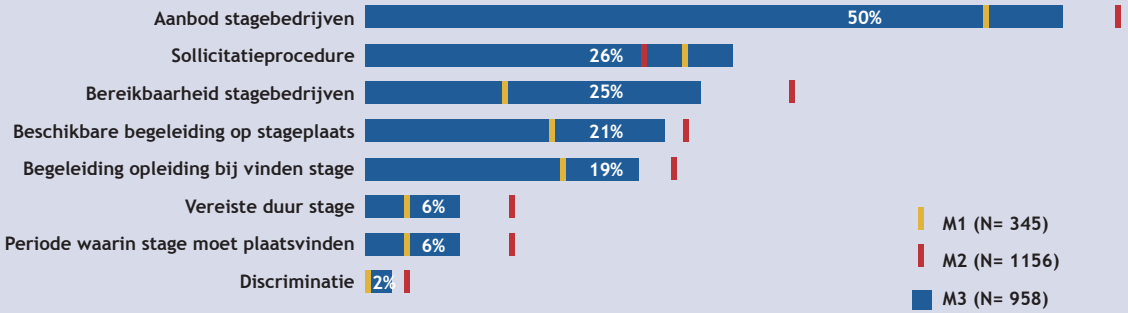

Oordeel studenten over het verloop van de stage (M3 in %)

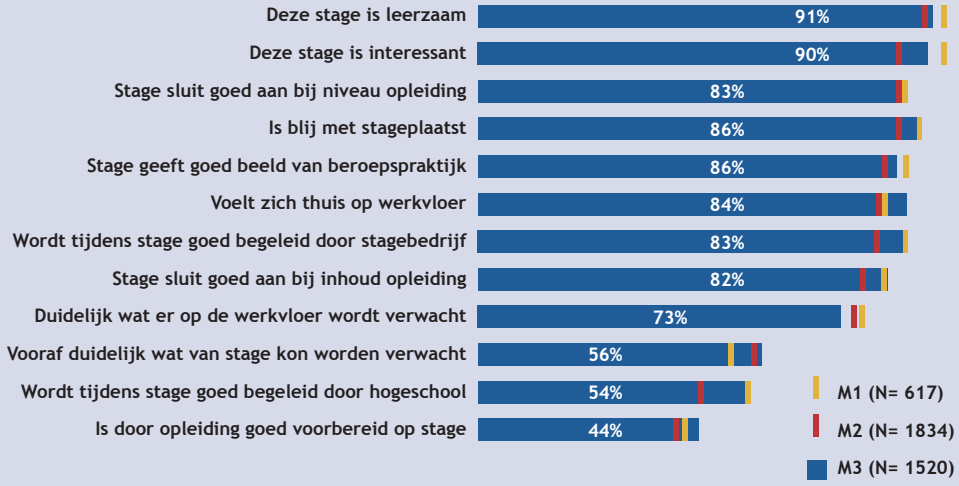

Stagevergoeding per sector (in € per uur)

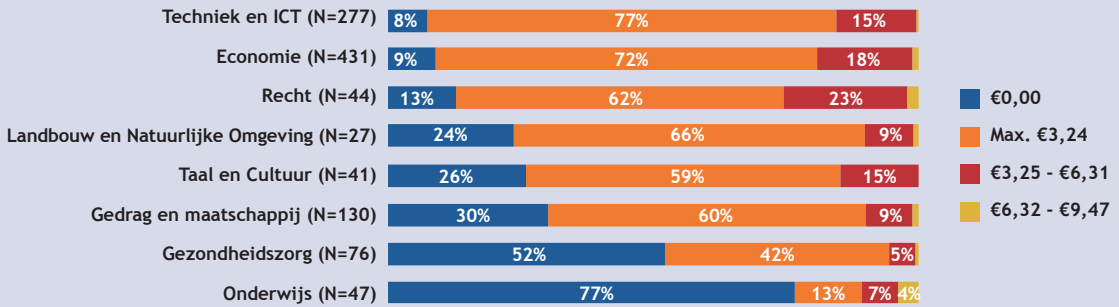

- Drie opeenvolgende peilingen laten vergelijkbare resultaten zien.
- Over het geheel genomen lijken er geen structurele stagetekorten voor te komen in het hbo.
- Van de respondenten in dit onderzoek heeft 2% niet op tijd een stage gevonden; van deze kleine groep verwacht 45% hierdoor studievertraging.
- Driekwart van de respondenten die stage lopen, ontvangt hier een vergoeding voor. Omgerekend ontvangen zij gemiddeld €367,- per maand. Er zijn grote verschillen per sector.
- Voor een derde van de respondenten speelt de stagevergoeding een (grote)rol bij het kiezen van een stageplek.
- De meeste studenten zijn positief over hun stage.

Stages in het hoger onderwijs | EINDRAPPORTAGE - WO

In opdracht van het Ministerie van OCW heeft ResearchNed een verkennend onderzoek gedaan naar stages in het wo, als uitbreiding op een langer lopend onderzoek naar stagetekorten in het hbo.

In het wo komen net als in het hbo, stages voor, maar daar is nog weinig over bekend. Bij sommige universitaire opleidingen is een stage verplicht; bij sommige opleidingen is een stage facultatief mogelijk; terwijl het bij een ander deel van de opleidingen niet mogelijk is om een stage te lopen als onderdeel van de opleiding.

Er is begin studiejaar 2023-2024 een grote groep studenten benaderd om aan dit onderzoek mee te doen, zowel rechtstreeks, als via de netwerken van UNL, ISO en LSVb. Er deden 2094 wo-studenten mee, van wie er 801 (289 Ba en 500 Ma) een stage gepland hadden staan in de periode september 2023 - februari 2024. Voor driekwart van deze respondenten met een stage, is de stage een verplicht onderdeel van de wo-opleiding. De resultaten hieronder gaan over verplichte stages in het wo.

➤ Type (verplichte) wo-stage gepland
(N=598)

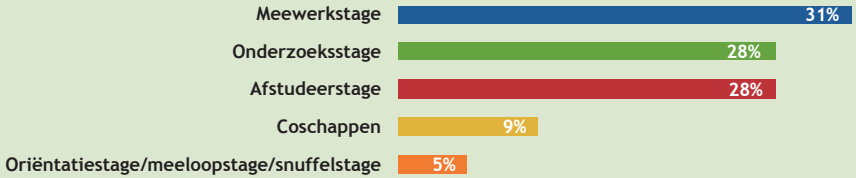

➤ Het zoeken naar een (verplichte) wo-stage kostte mij...
(N=299)

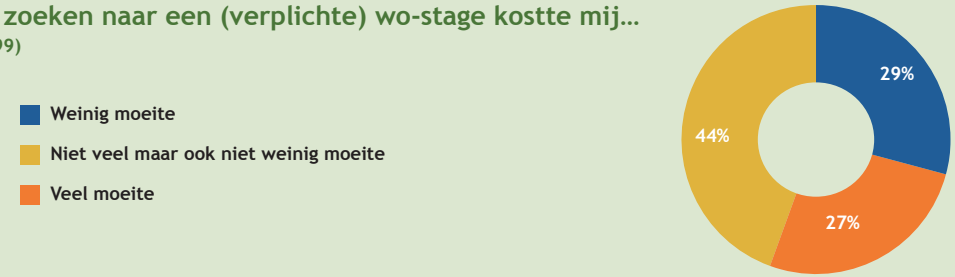

➤ Knelpunten bij het vinden van een (verplichte) wo-stage
(N = 214)

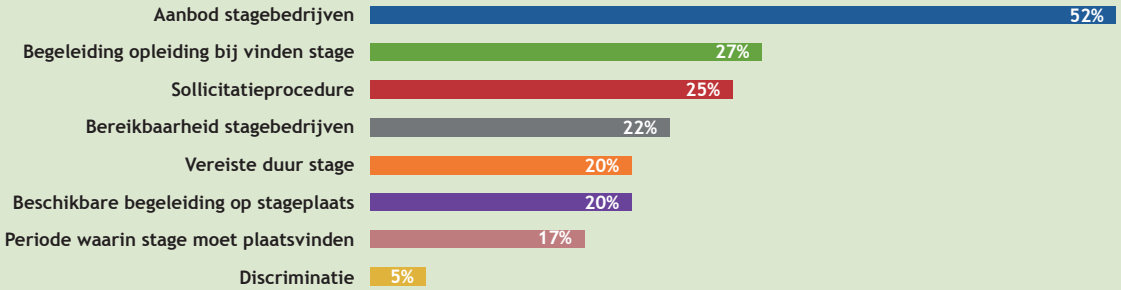

➤ Oordeel studenten over het verloop van de (verplichte) wo-stage
(N = 388)

- Niet elke wo-student hoeft of kan een stage lopen. Stages komen vooral voor in de masterfase.
- Voor 75% van de respondenten met een stage is deze verplicht; 25% volgt een facultatieve stage.
- De meeste studenten zijn positief over hun stage.
- Over het geheel genomen lijken er geen structurele stagetekorten voor te komen in het wo.
- De meerderheid (85%) van de respondenten moest de (verplichte) wo-stage zelf zoeken.
- Slechts 5% van hen vond niet (op tijd) een stageplaats. Van deze kleine groep verwacht 70% hierdoor studievertraging, gemiddeld een half jaar.
- 65% van de wo-studenten met een verplichte stage krijgt hiervoor een stagevergoeding. Omgerekend ontvangen deze studenten gemiddeld €419 per maand.
- De stagevergoeding speelt doorgaans geen doorslaggevende rol bij de keuze voor een stage.
- Deze steekproef is te klein voor uitspraken over verschillen tussen sectoren en achtergrondkenmerken.

1 Inleiding

Deze eindrapportage beschrijft de uitkomsten van het derde deel van het onderzoek naar Stagetekorten in het hbo dat ResearchNed uitvoert in opdracht van het Ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap. Het totale onderzoek bestaat uit drie delen: Het eerste deel werd uitgevoerd in het najaar van 2022[1]; het tweede deel werd uitgevoerd in het voorjaar van 2023[2]; het derde en laatste deel is uitgevoerd in het najaar van 2023 en wordt beschreven in voorliggende rapportage. In het eerste deelonderzoek stond de eerste meting onder studenten centraal. In het tweede deelonderzoek is de meting onder studenten opnieuw uitgevoerd en zijn er verdiepende interviews gehouden met stagecoördinatoren van hogescholen en stagebieders uit verschillende sectoren. In het derde deel is de meting onder studenten opnieuw uitgevoerd. De eerste twee metingen zijn uitgevoerd onder hbo-bachelorstudenten. In de derde meting is dat ook het geval, en zijn op verzoek van de opdrachtgever wo-bachelor en -masterstudenten toegevoegd. Daarnaast zijn er enkele verdiepende interviews gehouden met stagecoördinatoren van universitaire opleidingen.

Dit rapport beschrijft achtereenvolgens de context van het onderzoek met een terugblik op de uitkomsten van vorige metingen, de onderzoeksvragen, toegepaste methoden en de resultaten van de derde fase van het onderzoek.

1.1 Achtergrond

In deze paragraaf beschrijven we de achtergrond bij dit onderzoek zoals deze aan de start van het onderzoek (zomer 2022) de context vormde. Gaandeweg het onderzoek is de scope aangepast. Deze verandering lichten we toe aan het einde van deze paragraaf.

Stages zijn een belangrijk onderdeel van een opleiding in het hoger beroepsonderwijs. Stages geven de student de gelegenheid de praktijk van hun vakgebied te leren kennen en dat wat ze binnen de hogeschool leren, toe te passen in de praktijk. Stages dragen op die manier bij aan de overgang van een rol als student naar een rol als werkende. Bovendien is het lopen van één of meerdere stages bij een groot aantal opleidingen in het hoger(beroeps)onderwijs een vereiste voor het succesvol afronden van de opleiding. Het kan gaan om verschillende typen stages. Uit informatie op de websites van Nederlandse hogescholen blijken de volgende typen vaak onderdeel van studieprogramma's:

- Een oriëntatiestage (waarvoor ook wel termen als meeloopstage en snuffelstage gangbaar zijn), waarbij de student vooral meekijkt en observeert om zich te oriënteren op het werkveld;
- Een meewerkstage, waarbij de student actief meewerkt in de organisatie;
- Een onderzoekstage, waarbij de hoofdtaak van de student het uitvoeren van een onderzoek betreft;
- Een afstudeerstage, waarbij de student competenties geïntegreerd toepast in de praktijk.

De aanleiding voor het huidige onderzoek was om in kaart te brengen in hoeverre er sprake is van stagetekorten in het hbo. Als er sprake is van een tekort aan stageplaatsen kan dat tot gevolg hebben dat studenten vertraging oplopen, wat gevolgen kan hebben voor de motivatie van studenten, de organisatie

1 Visser, M., de, Hendrix, M., Lommertzen, J., Lucas, K. (2022). Stagetekorten in het hbo - Tussenrapportage 1 Onderzoek in opdracht van het Ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap. Nijmegen: ResearchNed

2 https://www.rijksoverheid.nl/documenten/rapporten/2023/08/15/tussenrapportage-stagetekorten-in-het-hbo

van het onderwijs en invulling van de arbeidsmarktbehoefte.[3] In deze inleiding beschrijven we allereerst op hoofdlijnen wat over dit onderwerp bekend is vanuit eerder onderzoek.

In eerder onderzoek heeft ResearchNed (2021) de omvang van stages, praktijkonderwijs en coschappen binnen het hoger onderwijs, inclusief de begeleiding en ervaren knelpunten hierbij, in kaart gebracht.[4] Voor vier van de tien studenten gingen de stages door zoals gepland; voor zes van de tien studenten waren er factoren die het volgen van stages compliceerden. Knelpunten hadden vooral te maken met de coronamaatregelen, deze hebben het vinden van een stageplaats bemoeilijkt. Er bleek bij werkgevers minder plaats voor stagiairs. Stages (en coschappen) in de Gezondheidszorg zijn toen stilgelegd en ook in het onderwijs zijn stages komen te vervallen vanwege schoolsluitingen en beperkende maatregelen. Bijna een kwart van de hbo-studenten in het onderzoek was ontevreden over de begeleiding bij het zoeken naar een stageplaats. Acht procent van alle hbo-studenten in het hoger onderwijs heeft toen naar schatting studievertraging opgelopen als gevolg van de beperkingen in het aanbod van stages. De onderwijsinspectie concludeert in haar rapport dat 65,5 procent van de studenten in het hoger onderwijs in deze periode geen stage heeft gelopen, 6,5 procent van deze studenten had wel een stage gepland. Het overige deel van de studenten heeft wel stage gelopen. Studenten die wel een stageplek vonden, hebben geen kortere stage gedaan dan gebruikelijk. Over het geheel genomen werden stages niet minder intensief of leerzaam bevonden.[5]

Hogescholen hebben verschillende maatregelen getroffen om studievertraging door stagetekorten in de coronacrisis te voorkomen, zoals het realiseren van meer stages, meer flexibiliteit rondom stages en betere begeleiding van (kwetsbare) studenten naar een stageplek. Het ministerie van OCW heeft daarnaast in het kader van het Nationaal Programma Onderwijs (NPO) tijdelijk middelen beschikbaar gesteld om de stagetekorten tegen te gaan. Er is €16 miljoen vrijgemaakt die instellingen via de corona-enveloppe kunnen inzetten ter ondersteuning en begeleiding op het gebied van stages. Ook kunnen werkgevers een tegemoetkoming aanvragen via de subsidieregeling praktijkleren, waardoor ze gestimuleerd worden toch stageplekken/praktijkleerplaatsen beschikbaar te stellen. Middels het NPO is dit subsidiebudget verhoogd. Daarnaast zijn er extra middelen beschikbaar voor conjunctuurgevoelige sectoren, contactberoepen en tekortsectoren (hbo Techniek (inclusief ICT) en hbo gezondheidszorg), waardoor werkgevers uit deze sectoren extra gestimuleerd worden om leerwerkplekken/praktijkleerplaatsen aan te bieden.[6]

Naast sectoroverstijgend onderzoek naar stages in het hbo, is er vooral onderzoek gedaan binnen de zorgsector. Over andere sectoren is weinig bekend. We geven hieronder weer wat blijkt uit onderzoek in de zorg. In hoeverre dezelfde mechanismen spelen in andere sectoren, is niet duidelijk. Onderzoek binnen de zorgsector laat zien dat corona invloed had op de beschikbaarheid van stageplaatsen, maar dat er ook sprake is van een al langer bestaand probleem op het gebied van stagetekorten als gevolg van gebrek aan begeleidingstijd.[7] Daarnaast lijkt er een voorkeur te bestaan van werkgevers om stageplaatsen te bieden aan ouderejaars studenten. Zij hebben over het algemeen minder begeleiding nodig en werkgevers hebben

3 https://www.rijksoverheid.nl/documenten/publicaties/2020/07/10/servicedocument-ho---aanpak-coronavirus-covid-19

4 Broek, A. van den, Termorshuizen, T., Cuppen, J. & Warps, J. (red.) (2021). Monitor beleidsmaatregelen hoger onderwijs 2020-2021. Onderzoek in opdracht van het Ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap, directie HO&S. Nijmegen: ResearchNed

5 Inspectie van het onderwijs (september 2021). Technisch Rapport Hoger Onderwijs Bovensectoraal Themaonderzoek 16 Maanden Coronacrisis

6 Ministerie van OCW (2021). Nationaal Programma Onderwijs Eerste voortgangsrapportage. Den Haag: OCW. https://www.rijksoverheid.nl/documenten/rapporten/2021/10/28/eerste-voortgangsrapportage-nationaal-programma-onderwijs

7 Visser, M. de, Kans, K., Delft, A. van & Termorshuizen, T. (2021). Drie scenario's voor stages in de zorg; artikel mei 2021. Onderzoek in opdracht van het onderzoekprogramma Arbeidsmarkt Zorg en Welzijn (AZW). Nijmegen/Den Bosch: ResearchNed/ECBO

hierdoor de mogelijkheid stagiairs na afronding van stage en opleiding meteen een functie aan te bieden. Ander onderzoek, dat specifiek binnen de Verpleeg- en Verzorgingshuizen en Thuiszorg (VVT) is verricht, geeft aan dat de meeste opleiders in het hbo moeite hebben om genoeg stageplekken te vinden voor studenten, vooral voor eerste- en tweedejaars studenten.[8] Anderzijds beschrijft deze publicatie ook een mismatch als gevolg van studentvoorkeuren. Het lijkt erop alsof niet alle stageplaatsen volledig worden benut: er is sprake van populaire en minder populaire subsectoren. Zo zijn stages bij wijkverpleging niet populair, waardoor daar stageplekken onbezet blijven. Tussen stagebieders (zorginstellingen) en stagevragers (onderwijsinstellingen) is de inhoudelijke match soms ook niet goed. Onderwijsinstellingen constateren dat de zorginstellingen soms geen of een verouderd stagebeleid hebben. Zorginstellingen hebben soms moeilijkheden met de diversiteit aan opleidingen en eisen die aan de kwaliteit van stageplaatsen worden gesteld. Een mismatch zien we ook terug op een ander vlak (en niet specifiek in de zorg), maar dan als gevolg van de voorkeur van de stagebieder in plaats van de voorkeur van de student: het onderwerp stagediscriminatie staat toenemend in de belangstelling. Bij stagediscriminatie wordt het (tijdig) kunnen vinden van een stageplaats beïnvloed door de (migratie)achtergrond van de student.[9,10] Hoewel er in een dergelijke situatie mogelijk absoluut gezien wel voldoende stageplaatsen zijn binnen de betreffende sector, kan een student er toch niet tijdig een vinden[11].

Regionale verschillen kunnen ook een rol spelen bij de beschikbaarheid van stageplaatsen. Zo is in 2021 het grootste deel van de bedrijven, in alle sectoren, gevestigd in het westen van Nederland.[12] Hier zijn de meeste banen voor werknemers.[13] In Noord-Nederland zijn de minste bedrijven per branche gevestigd. In een regio met meer bedrijven zullen vermoedelijk ook meer stageplekken zijn, waardoor het mogelijk zo is dat studenten in deze regio's minder moeite zullen hebben met het vinden van een stageplek dan studenten in regio's waar minder bedrijven gevestigd zijn. Een ander aspect dat meespeelt is de verhouding tussen het aantal studenten en het aantal werknemers dat stagiairs kan begeleiden. Op dit moment kampen een aantal sectoren, zoals de bouw, informatie en communicatie en de zorgsector met een personeelstekort, dat in 2021 is toegenomen.[14] Tegelijkertijd is het aantal ingeschreven hbo-studenten voor opleidingen in deze sectoren vanaf studiejaar 2010-2011 tot 2021-2022 gestegen. Dit kan een tekort aan begeleidingsmogelijkheden en dus stageplekken als gevolg hebben[15].
Daarnaast is er onduidelijkheid over de beschikbaarheid van stageplaatsen in het hbo en eventuele tekorten. Waar voor het mbo via SBB veel gegevens worden bijgehouden en ontsloten rondom beschikbaarheid van stageplaatsen en tekorten, is er in het hbo geen centraal beeld van de mate waarin er mogelijk sprake is van tekorten.

Uitbreiding in de loop van het onderzoek

Zoals beschreven ging dit onderzoek van start als een onderzoek naar eventuele stagetekorten voor bachelorstudenten in het hbo. Na de eerste fase van het onderzoek werd daar in de tweede fase het onderwerp stagevergoeding aan toegevoegd naar aanleiding van Kamervragen (zie paragraaf 1.4). In deze derde fase is het onderzoek uitgebreid naar stages voor bachelor- en masterstudenten in het wo. Verkenning van het werkveld, bijvoorbeeld in de vorm van stage, is geen wettelijke verplichting voor het

8 CAOP (2015) Rapport stageproblematiek hbo-v studenten in de VVT
9 Ministerie van Sociale Zaken en Werkgelegenheid. (2021) Werkagenda Verdere Integratie op de Arbeidsmarkt (VIA).
10 Klooster, Meng, Bles, Monker en Walz, 2020, (On)gelijke toegang tot stage en werk van hbo'ers met een migratieachtergrond
11 Recent is er in opdracht van het ministerie van OCW een onderzoek gestart naar stagediscriminatie
12 Vestigingen van bedrijven; bedrijfstak, regio: StatLine - Vestigingen van bedrijven; bedrijfstak, regio (cbs.nl)
13 Banen van werknemers naar regio (provincie) en bedrijfstak/branche: StatLine - Banen van werknemers in december; economische activiteit (SBI2008), regio (cbs.nl)
14 Vacaturegraad naar bedrijfstak/branche: StatLine - Vacatures; vacaturegraad naar SBI 2008 (cbs.nl)
15 Hoger onderwijs; eerste- en ouderejaarsstudenten, studierichting: StatLine - Hoger onderwijs; eerste- en ouderejaarsstudenten, studierichting (cbs.nl)

hoger onderwijs. Wel kunnen opleidingen ervoor kiezen om stage een verplicht onderdeel van de opleiding te maken. Artikel 7.6 van de WHW gaat wel in op praktische voorbereiding op de beroepspraktijk. Hieruit voortvloeiend is in de praktijk bij alle hbo-opleidingen een stage verplicht. Dit is niet het geval in het wo, waarbij het per studie verschilt of er verplichte stages zijn en wat de mogelijkheden zijn voor het lopen van een facultatieve stage. Dat maakt het speelveld voor de studenten, de stagebieders en de onderwijsinstellingen anders dan in het hbo. We presenteren in deze rapportage de uitkomsten voor het wo daarom apart.

1.2 Tussenrapportage 1

In december 2022 is de eerste tussenrapportage van dit onderzoek verschenen. Hierin stonden de studenten centraal. Aan de eerste meting nam een beperkt aantal respondenten (1551) deel, waardoor we voorzichtig zijn geweest met het trekken van harde conclusies. De belangrijkste bevindingen in deze tussenrapportage waren:

- Van de studenten die deelnamen aan het onderzoek had bijna de helft (746) een stage in de periode september 2022- februari 2023;
- Van hen zocht de meerderheid zelf een stage (72%), de overige studenten (28%) kregen een stageplek toegewezen door de opleiding;
- Er leek over het geheel genomen weinig sprake van stagetekorten waardoor studenten studievertraging oplopen. Respondenten rapporteerden wel knelpunten bij het vinden van een stage en de meeste respondenten zijn positief over hun stage.

Tussenrapport 1, is samen met een factsheet[16] met daarin de belangrijkste resultaten door minister Dijkgraaf aangeboden aan de Tweede Kamer. In de begeleidende brief[17] schrijft hij dat, naar aanleiding van de door de Tweede Kamer aangenomen motie van de leden Van Baarle en Westerveld,[18] in de tweede tussenrapportage en eindrapportage ook aandacht zal worden besteed aan de stagevergoedingen in het hbo.

1.3 Tussenrapportage 2

In augustus 2023 is de tweede tussenrapportage van dit onderzoek verschenen. Deze beschrijft de uitkomsten van een tweede enquête onder hbo-studenten en van interviews die zijn gehouden met hbo-instellingen en stagebedrijven. Aan de enquête namen 2.161 respondenten deel. Enkele bevindingen uit deze enquête:

- Twee procent van de respondenten heeft niet op tijd een stageplek gevonden. Zeventien procent van de studenten hoeft niet naar een stageplek te zoeken, omdat ze die krijgen toegewezen door de opleiding. Van de respondenten die zelf een stageplaats moesten zoeken, had ongeveer een kwart daar weinig, en ongeveer een derde daar veel moeite mee;
- Er was, net als in de eerste meting, weinig sprake van stagetekorten waardoor studenten studievertraging oplopen. Zowel in de vragenlijst als de interviews kwam dit naar voren;
- Als studenten die knelpunten ervaren wordt gevraagd naar welke knelpunten dit zijn, wordt het meest genoemd dat er meer vraag naar dan aanbod van stageplekken is. Dit lijkt een open deur, maar het is een indicatie dat studenten het probleem met name kwantitatief zien. Er is dus weinig sprake van stagetekorten die leiden tot studievertraging, maar studenten moeten wel moeite doen en ervaren concurrentie in het tijdig vinden van een stageplaats.

16 https://www.rijksoverheid.nl/documenten/brochures/2022/12/15/bijlage-2-factsheet-stagetekorten-in-het-hbo
17 Aanbiedingsbrief onderzoek stagetekorten in het hbo d.d. 24 januari 2023: https://open.overheid.nl/documenten/ronl-2dfa77bea3d2049a0981ba4b85aabb1b7b5ea818/pdf
18 Kst-36200-VIII-118

- Drie kwart van de respondenten ontvangt een stagevergoeding. Het verschilt tussen sectoren hoe gebruikelijk dit is. Voor een derde van de respondenten speelde een stagevergoeding een (grote) rol bij het kiezen van een stageplek.

1.4 Onderzoeksvragen

Om meer zicht te krijgen op de omvang van stagetekorten voor hbo-studenten, heeft het ministerie van OCW verzocht om een onderzoek uit te voeren. In dit onderzoek staan de volgende onderzoeksvragen centraal:

1. Hoe groot zijn de stagetekorten in het hbo per studierichting?
   Het gaat hierbij om een kwantitatief beeld van het aantal (en percentage) hbo-studenten dat geen stage kan vinden en/of niet tijdig een stage kan vinden, waardoor studievertraging wordt opgelopen. Het gaat hierbij om bacheloropleidingen in het hbo, alle leerjaren en zowel oriëntatie-, meewerk-, onderzoek- als afstudeerstages.
2. Hoe zijn de stagetekorten verdeeld over het land?
   Het gaat hierbij om het signaleren van eventuele regionale verschillen.
3. Wat zijn de oorzaken van tekorten aan stageplekken?
   Bij deze onderzoeksvraag zijn twee subvragen:
   a. Wat zijn de (ervaren) knelpunten bij het vinden van stages?
   b. Wat zijn de (ervaren) knelpunten bij het aanbieden van stages?

Naar aanleiding van de resultaten uit de eerste meting en de motie van Van Baarle en Westerveld[18] zijn de onderzoeksvragen voor de tweede en derde meting uitgebreid met vragen over stagevergoedingen[19]:

4. Ontvangen hbo-studenten een vergoeding voor hun stage?
   a. Zo ja, hoeveel?
   b. Zijn er verschillen per sector?
   c. Welke rol speelt een stagevergoeding bij de keuze voor een stage?

In deze derde meting zijn op verzoek van de opdrachtgever bovenstaande onderzoeksvragen voor hbo-bachelorstudenten aangevuld met dezelfde vragen voor bachelor- en masterstudenten in het wo.

19 Aanbiedingsbrief onderzoek stagetekorten in het hbo d.d. 24 januari 2023: https://open.overheid.nl/documenten/ronl-2dfa77bea3d2049a0981ba4b85aabb1b7b5ea818/pdf

2 Methoden

In december 2022 en september 2023 bracht ResearchNed respectievelijk het eerste en tweede tussenrapport uit over stagetekorten in het hbo. De werkwijze die voor die deelonderzoeken is toegepast, is ook toegepast in het derde deelonderzoek waarvan de huidige rapportage verslag doet. De methoden die in aanvulling daarop voor dit derde tussenrapport zijn toegepast, worden hieronder nader toegelicht.

2.1 Enquête onder studenten

Aanvulling op eerste en tweede meting

Voor de derde meting is de vragenlijst in de periode van 28 september tot en met 22 oktober 2023 uitgezet onder hbo-bachelorstudenten (vanaf hier: hbo-studenten) en studenten die een bachelor- of masteropleiding volgen in het wo (vanaf hier: wo-studenten). Om een zo hoog mogelijke respons te bereiken zijn studenten via verschillende kanalen uitgenodigd: zowel via het ResearchNed studentenbestand als via het netwerk van de Vereniging Hogescholen (VH), Universiteiten van Nederland (UNL) en via de studentenbonden ISO en LSVb.[20] Het doel daarbij was niet om alle studenten in de doelgroep te bereiken. Het doel was om, in aanvulling op het studentenbestand van ResearchNed zelf, meerdere kanalen in te zetten om een gevarieerde groep studenten te bereiken. De vragenlijst is, net als bij voorgaande metingen, opgesteld in het Nederlands. Dit betekent dat over het algemeen buitenlandse studenten de vragenlijst niet zullen hebben ingevuld. Ook hebben sommige universiteiten aan UNL teruggekoppeld de vragenlijst niet te sturen aan studenten van Engelstalige opleidingen.

In totaal hebben 6.397 studenten gerespondeerd; 3.436 uit het hbo en 2.094 uit het wo.[21] Op basis van een aantal criteria zijn vervolgens de respondenten geselecteerd die zijn meegenomen in de analysen. Allereerst zijn enkel de respondenten meegenomen die de vragenlijst volledig invulden, waarna 5.725 respondenten overbleven. Vervolgens is een selectie gemaakt van voltijdsstudenten voor wie een stage een verplicht danwel facultatief onderdeel was van het studieprogramma in de betreffende periode (bij de derde meting liep deze periode van september 2023 tot en met februari 2024). Na deze selectie resteerde een steekproef van 2.758 respondenten (1.957 hbo; 801 wo). Op deze manier zijn alleen studenten die in de genoemde periode een stage liepen, of een stage voor die periode gepland hadden, meegenomen in de analyse.

Weging

Voor alle drie de metingen geldt dat de verdeling naar sectoren (crohosector) in de steekproef niet gelijk is aan de verdeling hiervan in de totale populatie hbo-bachelorstudenten dan wel wo bachelor- en masterstudenten. Omwille van de representativiteit en om te voorkomen dat gemiddelden die worden berekend, worden vertekend door een oververtegenwoordiging van bepaalde sectoren, zijn de steekproeven gewogen naar het aantal studenten per crohosector. De populatiegegevens waarmee de weegfactoren zijn berekend zijn afkomstig van DUO en gebaseerd op het aantal inschrijvingen aan hbo-opleidingen, dan wel op het aantal inschrijvingen aan wo bachelor- en masteropleidingen op peildatum 1 oktober 2022.[22] Tabel 2.1 geeft de verdeling naar crohosector weer voor en na toepassing van de weging.

20 Aan het begin van de vragenlijst is gevraagd of de student al via een ander kanaal de vragenlijst heeft ingevuld. Zo is voorkomen dat er dubbele cases in de data terecht zouden komen door het uitzetten van de vragenlijst via meerdere kanalen.
21 De overige 867 respondenten gaven niet aan een hbo-bachelor of wo-bachelor of -master te volgen.
22 Voor uitleg over weging met rekenvoorbeeld, zie bijlage.

Zoals te zien in deze tabel zorgt de weging ervoor dat de N per sector verandert, maar de totale N blijft gelijk.

Tabel 2.1 Verdeling respondenten over crohosectoren, voor en na weging (Bron: vragenlijst ResearchNed, 3e meting)

	Hbo				Wo			
	Voor weging		Na weging		voor weging		na weging	
Crohosector	N	%	N	%	N	%	N	%
Economie	211	10,8%	636	32,5%	32	4,0%	124	15,5%
Gezondheidszorg	643	32,9%	239	12,2%	250	31,2%	149	18,5%
Gedrag & maatschappij, sociale studies	288	14,7%	225	11,5%	166	20,7%	88	10,9%
Landbouw en Natuurlijke Omgeving	139	7,1%	50	2,6%	26	3,2%	30	3,7%
Natuur	0	0,0%	0	0,0%	63	7,9%	94	11,8%
Onderwijs (lerarenopleidingen, pabo)	216	11,0%	246	12,6%	40	5,0%	4	0,5%
Taal en Cultuur	34	1,7%	70	3,6%	51	6,4%	83	10,4%
Recht	74	3,8%	79	4,1%	43	5,4%	83	10,3%
Techniek en ICT	345	17,6%	410	21,0%	81	10,1%	113	14,1%
Sectoroverstijgend	7	0,4%	1	0,1%	49	6,1%	35	4,3%
Totaal n=100%	1.957		1.957		801		801	

2.2 Interviews onder stagecoördinatoren universiteiten

Er zijn vijf verdiepende gesprekken gevoerd met stagecoördinatoren van universitaire opleidingen. Deze stagecoördinatoren zijn geworven via het netwerk van UNL. Het betreft coördinatoren van vier master- en één bacheloropleiding, verspreid over drie universiteiten (zie tabel 6 in de bijlage voor een overzicht van de geïnterviewden). Allen zijn werkzaam voor opleidingen met een *verplichte* stage. Dat gegeven, in combinatie met het beperkte aantal respondenten, maakt dat we voorzichtig moeten zijn met het generaliseren van bevindingen.
De stagecoördinatoren hebben een coördinerende rol, en zijn vaak verantwoordelijk voor de uiteindelijke beoordeling van de stages. Soms verzorgen zij het inleidende college of de voorlichting over de stage aan het begin van de stageperiode. En altijd zijn zij de aangewezen persoon om eventuele knelpunten vooraf en tijdens de stage op te lossen.

3 Resultaten hbo

In dit hoofdstuk beschrijven we de resultaten van deze fase van het onderzoek die betrekking hebben op hbo-studenten. Allereerst gaan we in op de uitkomsten uit de analyse van CBS-gegevens, zoals deze ook in de eerste fase van het onderzoek zijn gedaan, gevolgd door de uitkomsten van de derde enquête onder hbo-studenten,. De enquête is voor deze derde meting ook verspreid onder wo-studenten. De uitkomsten hiervan staan beschreven in hoofdstuk 4.

3.1 Secundaire analyse CBS-data hbo studenten

Er is een analyse gedaan van CBS-data om zicht te krijgen op het aantal studenten dat stage loopt. Daartoe is in de data van CBS een selectie gemaakt van studenten met een hoofdinschrijving bij een voltijds hbo-bacheloropleiding die een betaalde stage volgden (de CBS-omgeving bevat geen data over onbetaalde stages). De selectie beslaat de periode 2018-2019 tot en met 2021-2023. Onderstaande tabellen tonen de aantallen hbo-stagiairs met stagevergoeding per crohosector en per verblijfsjaar (1e, 2e, 3e, 4e jaar)[23]. De absolute aantallen in de tabel geven het aantal stagiairs met een betaalde stage per jaar en crohosector dan wel verblijfsjaar weer. De percentages geven weer hoe groot het aandeel stagiairs met een betaalde stage was ten opzichte van het totale aantal hbo-studenten in dat jaar en sector of verblijfsjaar. Bijvoorbeeld: in totaal liep 23 procent van de hbo-studenten in 2018-2019 een betaalde stage, en dat komt neer op 88.329 stagiairs. Dit betekent niet dat de overige 77 procent stage loopt zonder daarvoor een stagevergoeding te ontvangen; deze groep betreft ook de studenten die helemaal geen stage lopen.[24]

Deze alinea geeft allereerst een herhaling van de informatie die we in de eerste tussenrapportage opnamen over het aantal studenten met een betaalde stage per jaar per crohosector. De studiejaren 2018-2019 tot en met 2021-2022 in tabel 3.1 zijn ongewijzigd overgenomen uit de eerste tussenrapportage. Toen schreven we daarbij het volgende: *Uit tabel 3.1 maken we allereerst op dat ongeveer een kwart van alle hbo-studenten een betaalde stage liep. Dat was elk studiejaar zo in de periode van 2018-2019 tot en met 2021-2022. In de sectoren Techniek, Economie en Gedrag en maatschappij loopt eveneens ongeveer een kwart van de hbo-studenten een stage waarvoor zij een vergoeding ontvangen. Het percentage studenten dat een betaalde stage doet, is het hoogst binnen de Gezondheidszorg, hoewel dit aandeel iets is teruggelopen van 41% in 2018-2019 naar 37% in 2021-2022. De sectoren waar elk jaar de minste betaalde stages worden gelopen zijn het Onderwijs (8%-10%) en Taal en cultuur (5%-6%). Daarbij moet wel de kanttekening worden geplaatst dat het een vertekend beeld kan opleveren dat de CBS-gegevens enkel inzicht bieden in betaalde stages; als het zo is dat er binnen bepaalde sectoren vaker stages worden aangeboden zonder vergoeding die er tegenover staat, dan zal het (onterecht) lijken alsof er in die sector verhoudingsgewijs weinig wordt stagegelopen. Ook is het niet bekend om wat voor soort stages het hier gaat.*

Voor deze derde rapportage waren nieuwe CBS-gegevens beschikbaar. Deze zijn weergegeven in de kolom 2022-2023 van tabel 3.1. Deze gegevens laten zien dat vrijwel alle in het eerste tussenrapport gesignaleerde trends zich in 2022-2023 jaar voortzetten. De lichte daling die we zagen in het aandeel studenten dat een stagevergoeding ontvangt binnen Gezondheidszorg - van 41% in 2018-2019 naar 37% in 2021-2022 - herstelt zich wel weer in 2022-2023 (41%). Opnieuw zijn Onderwijs (9%) en Taal en Cultuur (6%) de sectoren waar het minst vaak een *betaalde* stage wordt gelopen.

23 Verblijfsjaar beschouwen we hier als een benadering van studiejaar. Het verblijfsjaar is gebaseerd op het moment van instromen in het hbo aangezien het verblijfsjaar niet direct geregistreerd wordt door DUO. Studieswitchers worden dus als ouderejaars gezien, ook wanneer zij in het eerste jaar van de huidige opleiding zitten.

24 Het CBS heeft geen data over studenten die stage lopen zonder daarvoor een vergoeding te ontvangen.

Tabel 3.1: Aantal hbo-studenten met een betaalde stage per jaar, per crohosector (n en %)

	2018-2019		2019-2020		2020-2021		2021-2022		2022-2023	
	n	%	n	%	n	%	n	%	n	%
Sectoroverstijgend	230	10%	290	12%	257	10%	213	8%	282	9%
Onderwijs	3.610	9%	3.822	10%	4.171	10%	3.444	8%	3.769	9%
Landbouw en natuurlijke omgeving	2.137	19%	2.292	20%	2.711	23%	1.924	17%	2.154	20%
Techniek	21.916	26%	24.223	28%	25.643	29%	21.324	24%	22.359	27%
Gezondheidszorg	15.006	41%	15.414	40%	17.597	42%	15.915	37%	17.308	41%
Economie	33.997	23%	36.508	24%	39.737	26%	34.678	23%	35.570	24%
Gedrag en maatschappij	10.512	22%	11.125	24%	12.107	25%	11.618	24%	11.593	27%
Taal en cultuur	851	6%	831	6%	905	6%	765	5%	893	6%
Totaal	88.329	23%	94.505	24%	103.128	25%	89.881	22%	93.928	24%

Over het aantal voltijds hbo-bachelorstudenten met een betaalde stage per collegejaar/verblijfsjaar op de opleiding schreven we in de eerste tussenrapportage het volgende (en ook hier zijn de studiejaren 2018-2019 tot en met 2021-2022 in tabel 3.2 ongewijzigd overgenomen uit de eerste tussenrapportage). *Uit tabel 3.2 blijkt dat studenten vooral in hun derde jaar een betaalde stage lopen, namelijk een derde tot 38 procent van de studenten. Onder vierdejaarsstudenten ligt dit aandeel iets lager (30%-34%). Van de studenten in het tweede jaar van hun studie liep 13 tot 20 procent een betaalde stage. Eerstejaars hbo-studenten lopen het minst vaak een betaalde stage. Onder hen liep drie tot vijf procent een stage waarvoor zij compensatie ontvingen. Er is geen duidelijk zichtbare toe- of afname in het percentage betaalde stagiairs door de jaren heen, maar wel valt op dat dit aandeel in 2021-2022 lager is dan in de jaren ervoor. Dat geldt voor studenten in alle verblijfsjaren, maar vooral voor de tweedejaarsstudenten.*

Ook hier geldt dat voor deze derde rapportage een extra collegejaar toegevoegd kon worden. We zien daarin dat het aandeel dat een betaalde stage liep onder derde- en vierdejaarsstudenten vergelijkbaar is met het jaar ervoor, en dat deze twee groepen in 2022-2023 even vaak een stage liepen waarvoor zij een vergoeding ontvangen. Kijkend naar de trend door de jaren heen, blijkt dat dit aandeel onder derdejaarsstudenten sinds 2021-2022 (33%-34%) wel lichtelijk daalt ten opzichte van de jaren daarvoor (36%-38%). Eerste- en tweedejaarsstudenten lopen iets vaker dan het jaar ervoor een betaalde stage. Eerder constateerden we dat het aandeel dat een betaalde stage liep in 2021-2022 over het geheel genomen iets lager lag dan de jaren ervoor. Deze trend heeft zich in 2022-2023 niet voortgezet; het aandeel is dat jaar weer vergelijkbaar met de jaren voorafgaand aan 2021-2022 (24%).

Tabel 3.2 Aantal hbo-bachelorstudenten met een betaalde stage, per collegejaar per verblijfsjaar op de opleiding

	2018-2019		2019-2020		2020-2021		2021-2022		2022-2023	
	n	%	n	%	n	%	n	%	n	%
Jaar 1	3.577	4%	3.204	4%	4.874	5%	2.457	3%	3.610	5%
Jaar 2	11.417	17%	13.261	19%	14.865	20%	10.685	13%	10.005	15%
Jaar 3	22.482	36%	24.739	38%	26.028	38%	23.258	34%	24.391	33%
Jaar 4 en later	50.853	30%	53.301	32%	57.361	34%	53.481	32%	55.922	33%
Totaal	88.329	23%	94.505	24%	103.128	25%	89.881	22%	93.928	24%

3.2 Uitkomsten enquête hbo-studenten

In deze derde meting onderzoeken we opnieuw de ervaringen van voltijd hbo-bachelorstudenten. Dit keer de groep studenten met een stage gepland in de periode maart – augustus 2023. De netto respons voor deze derde meting (M3) bestaat uit 1.957 voltijds hbo-bachelorstudenten die de vragenlijst volledig invulden én die in de periode tussen september 2023 en februari 2024 een stage gepland hebben (hierna: hbo-studenten). Deze 1.957 respondenten zijn opgenomen in de analyses. Het valt daarbij op dat weinig eerstejaarsstudenten hebben gerespondeerd. De oorzaak hiervan is ons niet bekend, een hypothese is dat zij in september van hun eerste studiejaar niet met het onderwerp stage bezig zijn, of dat er weinig stages plaatsvinden in het eerste studiejaar, waardoor studenten zich niet aangesproken voelden om op de vragenlijst te reageren.

Bij de eerste meting (M1) was de vragenlijst gericht op studenten die in de periode september 2022 - februari 2023 een stage gepland hadden in hun studieprogramma, toen bedroeg de netto respons 929 studenten. In de tweede meting (M2) ging het om een netto respons van 2.118 respondenten die in de periode maart 2023 – september 2023 en stage gepland hadden voor hun hbo-bachelor. In dit rapport ligt de focus op de laatste meting (M3), en wordt deze alleen op enkele hoofdpunten vergeleken met de eerdere twee metingen. Voor meer resultaten uit de eerste twee metingen verwijzen we naar de twee tussenrapporten.[25,26]

Uit tabel 3.3 blijkt dat de grootste groep respondenten die een stage gepland hadden in het derde of vierde jaar van de studie zit (84%). In negen op de tien gevallen ging het om één stage (89%), soms ook om meerdere stages (9%).[27]

25 Visser, M. de, Hendrix M., Lommertzen J. & Lucas K. (2022). Stagetekorten in het hbo – monitor rapportage 1. Onderzoek in opdracht van het ministerie van OCW. Nijmegen: ResearchNed.

26 Visser, M. de, Lommertzen J., Luyten, E. & Hendrix, M. (2023). Stagetekorten in het hbo - Tussenrapportage 2. Onderzoek in opdracht van het ministerie van OCW. Nijmegen: ResearchNed.

27 Veertien respondenten gaven geen eenduidig antwoord op de vraag of er een of meerdere stages onderdeel zijn van hun studieprogramma, waarna zij bij de vervolgvraag alsnog aangaven dat zij in de genoemde periode een stage lopen. Deze respondenten zijn ook meegenomen in de analyses. Het gaat dan bijvoorbeeld om studenten die langer stagelopen dan de genoemde periode, of om studenten waarvan de stage al eerder begint.

Tabel 3.3 Verdeling van respondenten over studiejaren (Bron: vragenlijst ResearchNed, 3e meting hbo-studenten)

	Derde meting	
Studiejaar	Aantal respondenten in studiejaar	% studenten in studiejaar
Eerste jaar	45	2%
Tweede jaar	253	13%
Derde jaar	848	43%
Vierde jaar	811	41%
Totaal n=100%	1957	

Duur van de stage

Bijna de helft van de studenten doet een meewerkstage (46%) en bijna een op de drie heeft een afstudeerstage gepland (30%). Onderzoeksstages komen minder vaak voor (18%), en het minst komen oriëntatiestages voor (6%). Een mogelijke verklaring daarvoor is dat er bijna geen eerstejaarsstudenten meededen aan de derde meting (zie tabel 3.3). Oriëntatiestages komen immers vooral voor in het eerste jaar. Vermoedelijk zijn er in de realiteit meer oriëntatiestages dan deze uitkomsten aangeven. In de eerdere twee metingen, waaraan meer eerstejaarsstudenten meededen, lag het percentage oriëntatiestages op vijftien procent (M1) en op tien procent (M2).

Het vinden van een stageplaats

Ruim acht op de tien studenten zocht zelf naar een stageplaats (82%), het overige deel kreeg een stage toegewezen door de opleiding. Zes op de tien studenten zijn op het moment van invullen van de vragenlijst net begonnen met de stage, en zeventien procent is halverwege of (bijna) klaar (zie figuur 3.1). Daarnaast staat voor twee op de tien studenten de stage later in de periode gepland, en heeft twee procent (49 respondenten) niet op tijd een stageplaats kunnen vinden.
Studenten die begonnen zijn aan hun stage is ook gevraagd of zij de stageplaats op tijd hadden gevonden. Dit was voor een ruime meerderheid van de studenten het geval. Acht op de tien studenten vond zelf op tijd een stageplek (81%); vijftien procent gaf aan dat de stageplaats werd toegewezen waardoor ze zelf niet hoefden te zoeken; en een op de twintig vond te laat alsnog zelf een stageplaats (5%). Van de respondenten die niet, of niet op tijd, een stageplaats vonden verwacht iets minder dan de helft een studievertraging (45%, was 35% M2; 46% M1). Dit betreft iets minder dan drie procent van alle 1.957 respondenten in deze meting (was ruim 2% M2; en precies 2% M1). Gemiddeld verwachten deze studenten negen maanden vertraging op te lopen. Hoewel het aandeel studenten dat niet (op tijd) een stageplek vindt beperkt is, kan het voor de betreffende groep studenten wel grote gevolgen hebben.

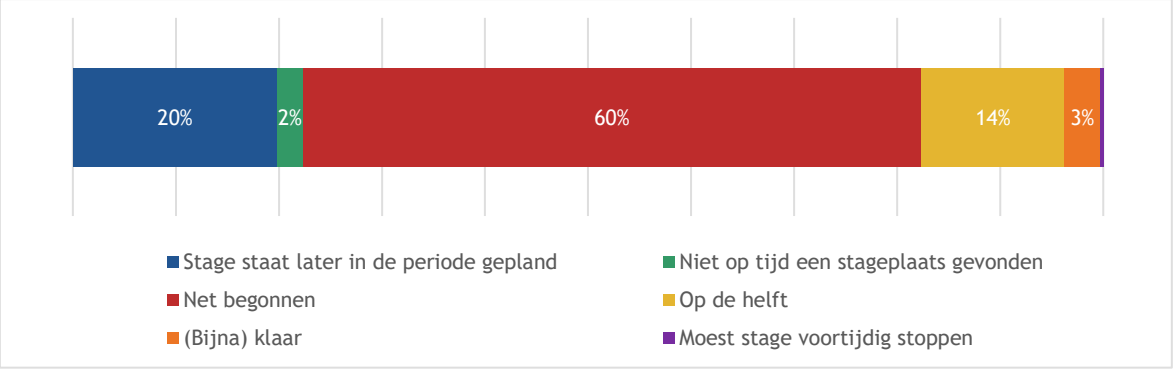

Figuur 3.1 Status van de stage (Bron: vragenlijst ResearchNed, 3e meting hbo-studenten, N = 1.957)

Van de respondenten die zelf een stageplaats vonden geeft drie op de tien aan dat dit hen veel moeite heeft gekost (30% M3; 29% M2; 28% M1). Het merendeel kostte het echter niet weinig, noch veel moeite (44% in alle drie de metingen), en een op de vier studenten kostte het weinig moeite (26% M3 & M2; 28% M1). Gevraagd naar de vergelijking met medestudenten zegt minder dan de helft dat het hen evenveel moeite kostte (43%; 48% M2; 45% M1) en vier op de tien kostte het minder moeite dan medestudenten (39% M3; 38% M2; 41% M1). Een minderheid denkt meer moeite te hebben gehad bij het vinden van een stageplaats dan andere studenten (18% M3; 14% M2 & M1). Als redenen voor stagetekorten geven de respondenten net als in de vorige meting vooral aan dat er meer vraag naar stageplekken is dan aanbod en dat bedrijven niet meer stageplekken kunnen bieden in verband met personeelstekorten en drukte. Ook nu geven studenten aan veel competitie te ervaren bij het vinden van een stageplaats. Daarover zegt een student bijvoorbeeld het volgende: *"Er zijn veel studenten die bij dezelfde organisaties solliciteren, waardoor de kans een stuk kleiner wordt om gekozen te worden. Je valt dan al snel af op kleine dingen, zoals het niet hebben van een rijbewijs, hoe dicht bij de organisatie je woont, etc."*

Verschillen tussen groepen studenten

Om eventuele verschillen tussen groepen studenten te onderzoeken, volgen hieronder een aantal uitsplitsingen (naar regio, sector, opleidingsniveau van de ouders, migratieachtergrond, genderidentiteit en het al dan niet hebben van een beperking, of andere specifieke omstandigheden).

Een op de drie respondenten die stagelopen bij een bedrijf in West-Nederland[28] ervoer veel moeite bij het vinden van een stageplaats (31% van 480 respondenten). Onder studenten die stagelopen in Noord-Nederland (29% van 125) en in Zuid-Nederland (28% van 312) ligt dit aandeel iets lager. Van de stagelopende hbo-studenten in Oost-Nederland geeft een op de vier (25% van 291) respondenten aan hier moeite mee te hebben. Het gaat hier niet om statistisch significante verschillen; de mate waarin studenten moeite hebben bij het vinden van een stageplek verschilt niet tussen de regio's waar de stageplaats gelegen is.

Als we kijken naar de verschillende sectoren, zien we dat studenten in de sectoren Taal en Cultuur (46% van 57) en Gezondheidszorg (36% van 89) het vaakst zeggen dat het vinden van een stageplaats veel moeite kostte. Het vinden van een stageplaats kost het minst vaak moeite in de sector Onderwijs (14% van 73). In verschillende andere sectoren (Economie, Gedrag en Maatschappij, Landbouw en Natuurlijke Omgeving en Rechten) zegt ongeveer een derde van de respondenten dat het vinden van een stageplaats veel moeite heeft gekost. Er is gekeken of de mate waarin men moeite heeft om een stage te vinden verschilt tussen sectoren. Daarbij is de sector met de meeste respondenten, Techniek en ICT (27% van 318 respondenten hadden hierin veel moeite) als referentiegroep genomen.[29] De verschillen blijken significant: in de sectoren Gezondheidszorg en Taal en Cultuur ervaren studenten meer moeite bij het vinden van een stageplek dan in de sector Techniek en ICT, en in de sector Onderwijs juist minder. Alle andere sectoren verschillen niet significant van Techniek en ICT in de mate waarin het moeite kostte om een stageplaats te vinden. Sectoroverstijgend is bij deze vergelijking buiten beschouwing gelaten in verband met te lage responsaantallen.

28 Deze indeling is conform de vier landsdelen die CBS hanteert: Noord-Nederland beslaat de provincies Groningen, Friesland en Drenthe; Oost-Nederland de provincies Overijssel, Flevoland en Gelderland; West-Nederland de provincies Utrecht, Noord-Holland, Zuid-Holland en Zeeland; en Zuid-Nederland beslaat Noord-Brabant en Limburg.

29 Na weging komen de meeste respondenten die deze vraag hebben beantwoord uit de sector Economie, maar bij statistische toetsing waarin de variabele waarop gewogen is wordt meegenomen, wordt de weegfactor uitgezet. Dit is omdat de statistische toets in dat geval al rekening houdt met de responsaantallen. Zonder weging komen de meeste respondenten uit de sector Techniek en ICT.

Respondenten hebben ook aangegeven wat het opleidingsniveau van hun ouders/verzorgers is.[30] Van de 101 respondenten van wie het opleidingsniveau van de ouders gecategoriseerd wordt als ‘laag’ zegt 42 procent dat het veel moeite kostte om een stageplaats te vinden. Van de studenten met 'gemiddeld' (28% van 431) en 'hoog' (30% van 645) opgeleide ouders geeft (bijna) een op de drie respondenten dit aan. Uit een statistische toets, waarbij studenten met 'hoog' opgeleide ouders de referentiecategorie vormen, blijkt het verschil ten opzichte van de studenten met 'laag' opgeleide ouders ook significant. Deze laatste groep heeft meer moeite bij het vinden van een stageplaats dan studenten met 'hoog' opgeleide ouders. Studenten met 'gemiddeld' opgeleide ouders hebben even vaak veel moeite om een stageplaats te vinden als studenten met 'hoog' opgeleide ouders.

Verder blijkt uit de uitsplitsingen dat een derde van de studenten met een migratieachtergrond veel moeite heeft om een stageplaats te vinden (33% van 194), en dat studenten zonder migratieachtergrond dit bijna even vaak aangeven (30% van 1.084).[31] Er is geen sprake van een significant verschil tussen studenten met en zonder migratieachtergrond.

Wanneer we kijken naar genderidentiteit, zien we dat ongeveer een op de drie vrouwen (31% van 746) alsook een op de drie mannen (29% van 526) veel moeite had om een stageplaats te vinden. Omdat er te weinig respondenten zijn met een non-binaire genderidentiteit, wordt alleen het verschil tussen mannen en vrouwen getoetst. Zoals verwacht op basis van de percentages blijkt ook hierin geen significant verschil: vrouwen kostte het even vaak veel moeite om een stage te vinden als mannen.

Tot slot hebben respondenten aangegeven of zij te maken hebben met beperkingen, ziektes, aandoeningen of andere omstandigheden. Van de studenten waarvoor dit het geval was, geeft een derde aan dat het vinden van een stage veel moeite kostte (32% van 361), versus een op de drie studenten zonder beperking of andere omstandigheden (29% van 933). Dit verschil is echter niet significant: studenten met een beperking, ziekte, aandoening of andere omstandigheden hebben even vaak veel moeite bij het vinden van een stage als andere studenten.

Knelpunten

Wanneer studenten hebben aangegeven (enige) moeite te hebben gehad om een stage te vinden, is gevraagd naar de belangrijkste knelpunten (zie figuur 3.2). In alle drie de metingen werd het aanbod aan stagebedrijven veruit het vaakst genoemd (50% in M3). In de tweede en derde meting werden ook de sollicitatieprocedure (26% M3), de bereikbaarheid van het stagebedrijf (25% M3), de beschikbare begeleiding op de stageplaats (21% M3) en de begeleiding door de opleiding bij het vinden van een stage (19% M3) vaak genoemd. In de eerste meting werd naast het aanbod aan stagebedrijven vooral de sollicitatieprocedure vaak (namelijk door zeker een op de vijf respondenten) genoemd. Het minst vaak werden in alle drie de metingen discriminatie (2% M3), de periode waarin de stage plaats moet vinden (6% M3) en de duur van de stage als knelpunten benoemd (6% M3). Respondenten konden naast de voorgelegde mogelijke knelpunten ook aangeven dat er aanvullende verbeterpunten waren. Daaruit kwam allereerst de moeite bij het sollicitatieproces naar voren; denk aan bedrijven die niet of laat reageren op mails, of geen duidelijkheid geven over stageopdrachten. Eén respondenten zegt hier bijvoorbeeld het volgende over: *“Er zijn weinig plekken beschikbaar vergeleken met het aantal studenten. Het kan dus zo zijn dat er een aantal gewilde plekken zijn, waarbij je echt veel moeite erin moet steken om überhaupt op gesprek te*

30 Deze gegevens zijn vervolgens ingedeeld conform de CBS indeling SOI 2021, waarmee de opleidingsniveaus zijn ingedikt tot drie categorieën; laag, midden en hoog. De ouder met het hoogste opleidingsniveau was daarbij leidend.

31 Voor de bepaling van een migratieachtergrond is de definitie van het CBS gehanteerd: wanneer de persoon zelf, of één van de ouders, geboren is in een ander land dan Nederland, wordt deze persoon in dit onderzoek aangemerkt als een respondent met een migratieachtergrond.

mogen komen. Ook krijg je van instellingen vaak geen reactie, of pas heel laat." ['instellingen' refereert hier aan stagebieders]

Ook zijn organisaties regelmatig uitsluitend op zoek naar meewerkstagiairs (en niet naar bijvoorbeeld onderzoeksstagiairs), of ze nemen helemaal geen stagiairs aan omdat ze in verband met personeelstekorten en/of drukte de capaciteit niet hebben om goede begeleiding te kunnen bieden. Verder bestaat er onduidelijkheid onder de respondenten over de eisen die de hogeschool stelt aan een stageplek, en geven zij aan dat ze het moeilijk vonden om een stage te vinden binnen hun eigen interessegebied.

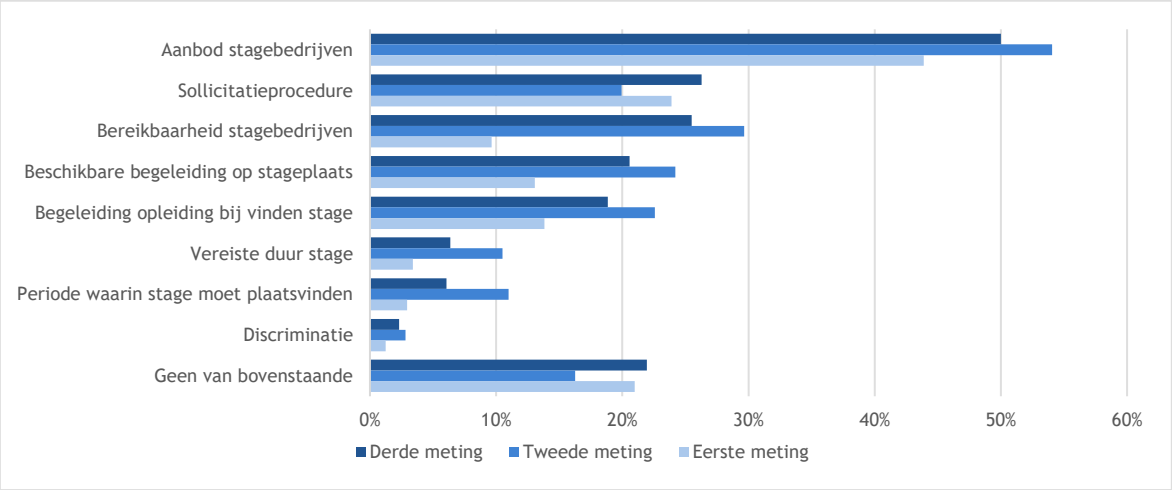

Figuur 3.2 Knelpunten bij het vinden van een stage (Bron: vragenlijst ResearchNed, hbo-studenten, N 1e meting = 345; N 2e meting = 1.156; N 3e meting = 958)

Begeleiding door hogeschool

Driekwart van de studenten is neutraal (32%) of positief (44%) over de begeleiding door de opleiding bij het zoeken naar een stage (76%), maar een op de vier studenten is hierover (zeer) negatief (24%). Studenten is ook gevraagd welke faciliteiten of hulp er geboden werd vanuit de opleiding of hogeschool bij het vinden van een stageplek. In figuur 3.3 is te zien dat bij ongeveer een op de vier studenten stages werden aangeboden via het studentenportal en/of dat er voorlichtingsbijeenkomsten werden georganiseerd. Sollicitatietrainingen worden het minst vaak aangeboden; een op de zeven respondenten noemde dit. Studenten die aangaven nog andere hulp te hebben gehad (8%) noemden onder andere dat opleidingen lijsten met stageplekken en/of vacatures rondstuurden en dat er naast een stagecoördinator ook docenten en studiebegeleiders hun hulp aanboden.

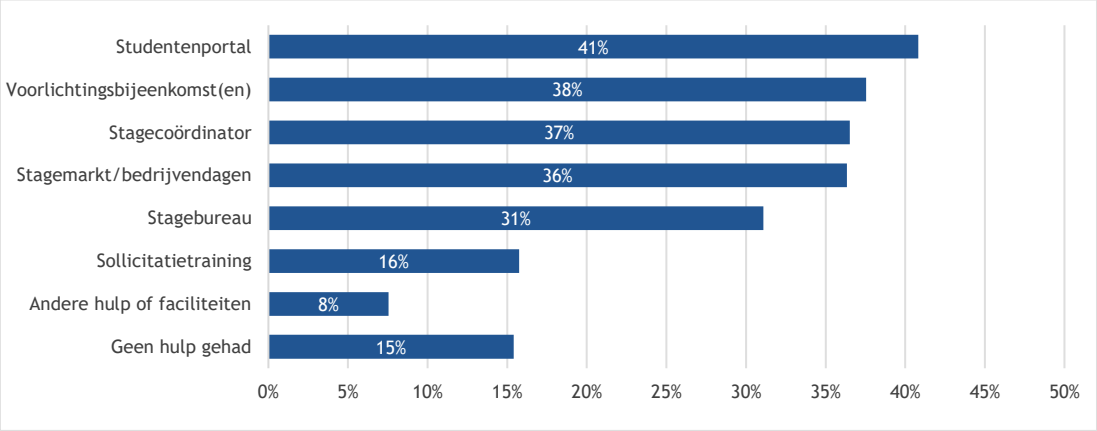

Figuur 3.3 Geboden hulp door hogeschool bij vinden stageplaats (Bron: vragenlijst ResearchNed, 3e meting hbo-studenten, N = 1.957)

Het verloop van de stage

In bijna negen op de tien gevallen verloopt de stage zoals vooraf bedoeld (87%). Als dit niet zo is, gaat het met name om dat studenten minder begeleiding kregen (6%) of andere taken kregen dan bedoeld (4%).

Over het verloop van de stage hebben de respondenten een aantal stellingen beantwoord, weergegeven in figuur 3.4. Over het geheel genomen oordelen studenten positief over de stage zelf. Negen op de tien respondenten vindt de stage leerzaam en/of interessant, en ook met het merendeel van de overige stellingen is zeker vier op de vijf studenten het eens. Meer dan de helft van de studenten vindt niet dat ze door de opleiding goed zijn voorbereid op de stage (56% oneens). Ook is bijna de helft het oneens met de stellingen dat ze goed worden begeleid door de onderwijsinstelling tijdens de stage (46% oneens) en dat het vooraf duidelijk was wat er van de stage kan worden verwacht (44% oneens). Studenten zijn dus in mindere mate positief over de rol van de onderwijsinstelling in het stagetraject.

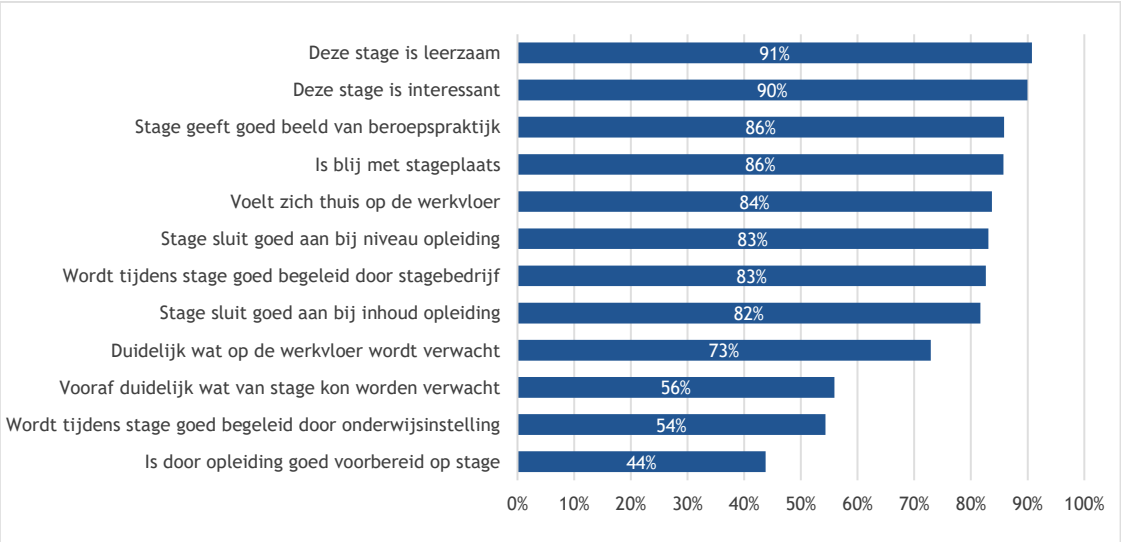

Figuur 3.4: Oordeel studenten over verloop van de stage (Bron: vragenlijst ResearchNed, 3e meting hbo-studenten, N = 1.520)

Respondenten die het (zeer) oneens waren met de stelling dat de opleiding ze goed heeft voorbereid op de stage, is gevraagd welke verbeterpunten zij daar dan in zien. Ruim de helft vindt dat de eisen aan de inhoud van de stage duidelijker moeten worden gemaakt en/of dat de opleiding ze beter inhoudelijk moet

voorbereiden op de werkzaamheden bij het stagebedrijf. Ook heeft een vijfde van deze respondenten behoefte aan (meer) ondersteuning bij het vinden van een stageplaats en aan (meer) duidelijkheid over de eisen aan de stageaanbieder. Studenten konden het ook aangeven wanneer zij (ook) een ander verbeterpunt zagen dan de voorgelegde punten. Uit die antwoorden kwam naar voren dat het voor verschillende respondenten vooraf onduidelijk was hoe de stage eruit zou zien en wat er van ze verwacht zou worden.

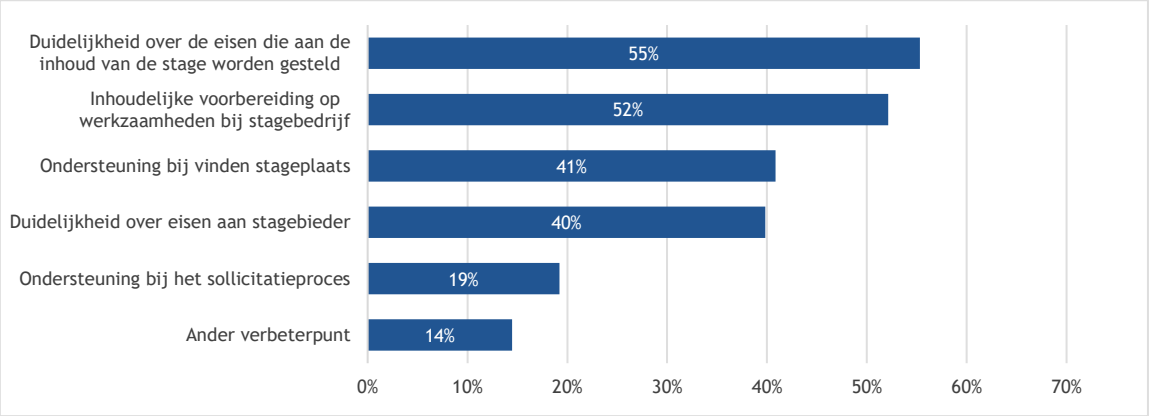

Figuur 3.5 Verbeterpunten aan voorbereiding door opleiding op de stage (Bron: vragenlijst ResearchNed 3e meting hbo-studenten, N = 326)

Tot slot is aan respondenten die het (zeer) oneens waren met de stelling dat de onderwijsinstelling ze goed begeleid heeft tijdens de stage, gevraagd welke ontwikkelpunten zij op dat gebied zien. Het vaakst wordt de behoefte aan persoonlijke begeleiding door de onderwijsinstelling tijdens de stageperiode genoemd (65%), en ook geeft ongeveer de helft van deze respondenten aan verbeterpunten te zien met betrekking tot het tijdig ontvangen van stage-informatie en de duidelijkheid over de eisen aan de stage, zowel met betrekking tot inhoudelijke eisen als met betrekking tot de punten waarop de stage beoordeeld wordt. Ook bij deze vraag konden respondenten aanvullende verbeterpunten noemen. Daaruit komt naar voren dat studenten soms tamelijk op zichzelf zijn aangewezen; begeleiders zoeken in die gevallen geen contact op eigen initiatief, en pogingen vanuit de student om in contact te komen (met de begeleider of met andere contactpersonen vanuit de onderwijsinstelling) worden ook niet beantwoord. Dat kan de student de indruk geven dat ze niet belangrijk worden gevonden: *"Ik heb het idee dat er niet naar ons om wordt gekeken. Ik snap dat ik een hbo-opleiding doe, waarbij veel zelfstandigheid wordt gevraagd en waarbij je zelf naar je stagedocent toe moet komen. Maar ik had wel verwacht dat er tussendoor een keer zou worden gevraagd hoe het met mij gaat en of ze mij nog ergens bij kunnen helpen."*

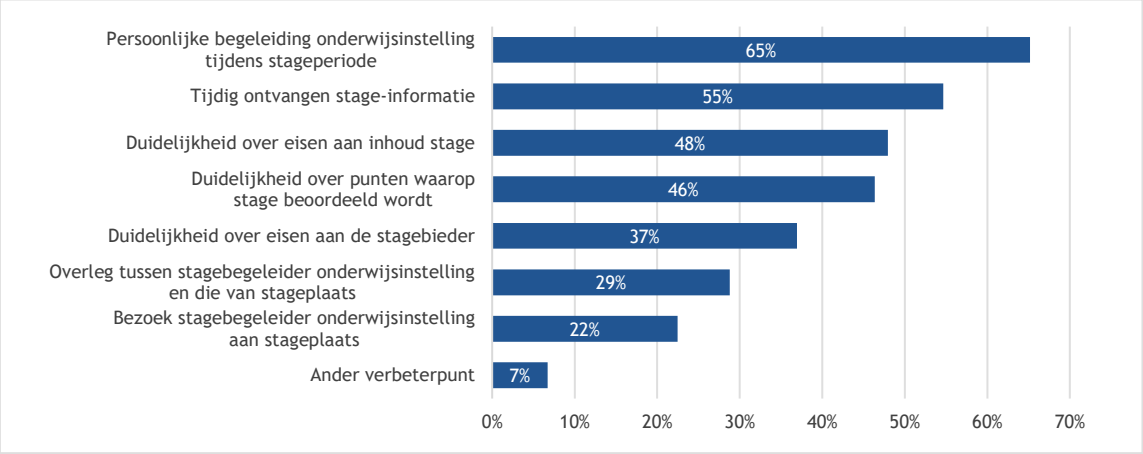

Figuur 3.6 Verbeterpunten begeleiding door de onderwijsinstelling tijdens stage (Bron: vragenlijst ResearchNed 3e meting hbo-studenten, N = 275)

Stagevergoeding

In de tweede en derde meting is aan studenten die een stage hebben gevonden ook gevraagd of zij een stagevergoeding ontvangen voor hun werkzaamheden. Driekwart van deze studenten zegt dat zij inderdaad een vergoeding ontvangen (75% M3; 74% M2). Gevraagd naar de rol die een eventuele stagevergoeding speelt bij de keuze voor een stageplaats, geven twee op de drie respondenten aan dat dit geen enkele tot een neutrale rol speelt. Voor een derde van de respondenten speelt de vergoeding echter wel een (grote) rol bij het kiezen van een stageplaats. Tijdens de tweede meting gaven even veel respondenten dit aan.

Ook in de derde meting hebben we gekeken of de rol die een stagevergoeding speelt verschilt tussen bepaalde groepen studenten. Kijken we naar verschillen in het opleidingsniveau van de ouders, dan zien we dat een stagevergoeding voor respondenten met 'laagopgeleide' ouders significant vaker een (grote) rol speelt (45%) dan voor respondenten met 'hoogopgeleide' ouders (31%). Voor studenten met 'gemiddeld opgeleide' ouders (36%) verschilt de rol die een stagevergoeding speelt bij de keuze voor een stageplaats niet significant van die van respondenten met ouders die 'hoogopgeleid' zijn. Verder blijkt dat de vergoeding vaker een (grote) rol speelt voor respondenten met een migratieachtergrond (48%) dan voor respondenten zonder migratieachtergrond (32%). De rol die een vergoeding speelt bleek voor mannen tot slot niet significant te verschillen ten opzichte van die van vrouwelijke respondenten.

Aan studenten die een stagevergoeding ontvangen is gevraagd naar de hoogte van die vergoeding. Het gemiddelde uurloon is berekend aan de hand van een aantal gegevens uit de vragenlijst. De hoogte van de stagevergoeding is per maand en het aantal uren waaruit de stage bestond is als gemiddelde per week gevraagd. Het aantal uren is omgerekend naar uren per maand en de vergoeding per maand is omgerekend naar vergoeding per uur door de vergoeding per maand te delen door het aantal gewerkte uren per maand. Vervolgens zijn voor het berekenen van deze variabele een aantal selecties gemaakt. Er is voor gekozen om oriëntatiestages niet mee te nemen in de berekening van het uurloon, omdat deze stages puur zijn bedoeld om kennis te maken met het werkveld. Ook zijn een aantal extreem hoge vergoedingen geëxcludeerd. Als bovengrens hiervoor is de hoogst mogelijke vergoeding voor een leraar in opleiding (LIO) met een arbeidsovereenkomst aangehouden, namelijk de helft van het startsalaris van een leraar in het voortgezet

onderwijs wat neerkomt op 1515,50 euro per maand (bij een 40-urige werkweek)[32,33]. Omgerekend naar uurloon betekent dit dat vergoedingen van meer dan 9,47 euro per uur worden beschouwd als *outlier* en niet in deze analyse worden meegenomen omdat ze mogelijk foutief zijn opgegeven in de vragenlijst en de resultaten kunnen vertekenen. Gemiddeld ontvangen hbo-respondenten (met een stagevergoeding) een vergoeding van 2,65 euro per uur (was 2,55 euro M2). Uitgaande van een gemiddelde van 32 stage-uren per week komt dat neer op een gemiddelde stagevergoeding van 367 euro per maand voor degenen met een stagevergoeding (dit was 342 euro per maand bij een gemiddelde van 31 stage-uren per week in M2).

Uit figuur 3.7 blijkt dat er aardig wat verschillen tussen de sectoren bestaan in de kans op een stagevergoeding. In de sectoren Techniek en ICT, Economie en Recht zien we dat aan bijna alle respondenten een stagevergoeding wordt verleend, namelijk in ongeveer negen op de tien gevallen. Ook in de andere sectoren ontvangt zeker zeven op de tien studenten een stagevergoeding, behalve in de gezondheidszorg (waar de helft een vergoeding ontvangt) en in het onderwijs (lerarenopleidingen en pabo's). In die laatste sector ontvangt een kwart van de respondenten een vergoeding. Vanuit de interviews, die voor het tweede tussenrapport gehouden zijn met hogescholen en stageaanbieders, weten we dat er in het onderwijs vaak vaste afspraken zijn tussen hbo-opleidingen en schoolbesturen. Binnen een schoolbestuur gelden doorgaans dezelfde regels, waardoor er voor studenten in veel gevallen ook geen keuze is tussen een stage met wel of geen vergoeding.
Bij het toetsen van deze verschillen tussen sectoren is alleen Sectoroverstijgend niet meegenomen in verband met lage respons (n=1, ook niet opgenomen in figuur). Gezondheidszorg is in dit geval de sector waar de meeste respondenten (met een stagevergoeding) vandaan komen, en daarom vormt deze sector de referentiecategorie.[34] Ten opzichte van Gezondheidszorg ontvangen studenten in de sector Onderwijs significant minder vaak een stagevergoeding, en in alle andere sectoren juist significant vaker. Oftewel, in de sector Onderwijs wordt het minst vaak een stagevergoeding verleend.

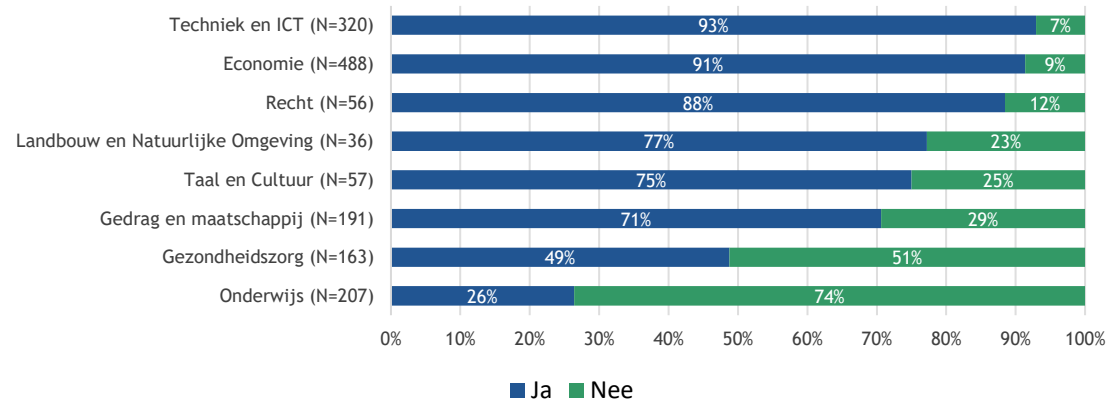

Figuur 3.7 Mate waarin stagelopende studenten een stagevergoeding ontvangen, per sector (Bron: vragenlijst ResearchNed, 3e meting hbo-studenten)

32 VO-Raad (2022). CAO VO 2022-2023 Collectieve Arbeidsovereenkomst voor het voortgezet onderwijs. Uitgave VO Raad. 28 september 2022. Zie artikel 3.4; en PO-Raad, (2022). CAO PO 2022-2023. Collectieve Arbeidsvoorwaarden voor het primair onderwijs. Uitgave PO-Raad Utrecht, 14 juli 2022.

33 Ten behoeve van de vergelijkbaarheid met de tweede meting zijn hierbij de salaristabellen voor 2022-2023 aangehouden. Inmiddels gelden de salaristabellen voor 2023-2024.

34 Na weging komen de meeste respondenten die deze vraag hebben beantwoord uit de sector Economie, maar bij statistische toetsing waarin de variabele waarop gewogen is wordt meegenomen, moet de weegfactor worden uitgezet. Dit is omdat de statistische toets in dat geval al rekening houdt met de responsaantallen. Zonder weging komen de meeste respondenten die deze vraag hebben beantwoord uit de sector Gezondheidszorg.

Er lijkt enige samenhang tussen het ontvangen van een stagevergoeding en de rol die die vergoeding speelt bij de keuze voor een stageplaats: over het algemeen geven studenten in de sectoren waar een stagevergoeding het vaakst verleend wordt (Techniek en ICT, Economie, Recht) ook het vaakst aan dat dit voor hen een (grote) rol speelt (zie figuur 3.8). In de onderwijssector, waar het gewoonlijker is om geen vergoeding voor de stage te ontvangen, zeggen studenten het minst vaak dat de stagevergoeding een (grote) rol speelt. Dit beeld komt ook naar voren uit de statistische toets: ten opzichte van Gezondheidszorg blijkt in de sectoren Economie, Techniek en ICT en Recht, maar ook in de sector Gedrag en Maatschappij, de rol die een stagevergoeding speelt significant hoger. Voor de sectoren Taal en Cultuur, Landbouw en Natuurlijke Omgeving en Onderwijs vonden we echter geen significant verschil ten opzichte van Gezondheidszorg in de rol die een vergoeding speelt.

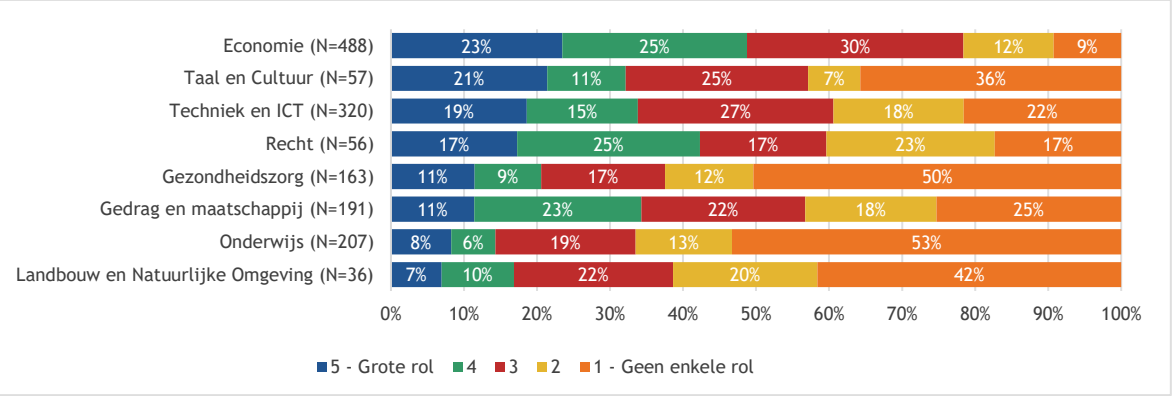

Figuur 3.8 De rol die (de hoogte van) een stagevergoeding speelt bij het zoeken naar een stageplaats, per sector (Bron: vragenlijst ResearchNed, 3e meting hbo-studenten)

Als we kijken naar de sector waarin de stagevergoeding gemiddeld het hoogst is, dan is dat in Onderwijs. In deze sector bedraagt de vergoeding gemiddeld 3,46 euro per uur, terwijl deze in alle andere sectoren tussen de twee en drie euro per uur ligt. De verklaring hiervoor ligt in de LIO-vergoeding: volgens de CAO moeten de vergoedingen voor dit type onderwijsstage minimaal de helft van het startsalaris van een leraar betreffen. Andere sectoren met relatief hoge vergoedingen zijn de sectoren waar ook het vaakst een stagevergoeding wordt ontvangen: Recht (2,91 euro), Economie (2,71 euro) en Techniek en ICT (2,63). Het laagst is de vergoeding bij Taal en Cultuur (2,27 euro). In de onderwijssector is de vergoeding ook significant hoger dan in alle andere sectoren, behalve Recht waarbij we geen verschil vonden. Verder blijken er geen andere significante verschillen in de hoogte van de stagevergoeding tussen sectoren. Bij het berekenen van hiervoor genoemde gemiddelden zijn de respondenten die geen stagevergoeding ontvangen niet meegerekend. In figuur 3.9 staan de gemiddelde stagevergoedingen per sector weergegeven, inclusief de respondenten die géén stagevergoeding ontvangen.

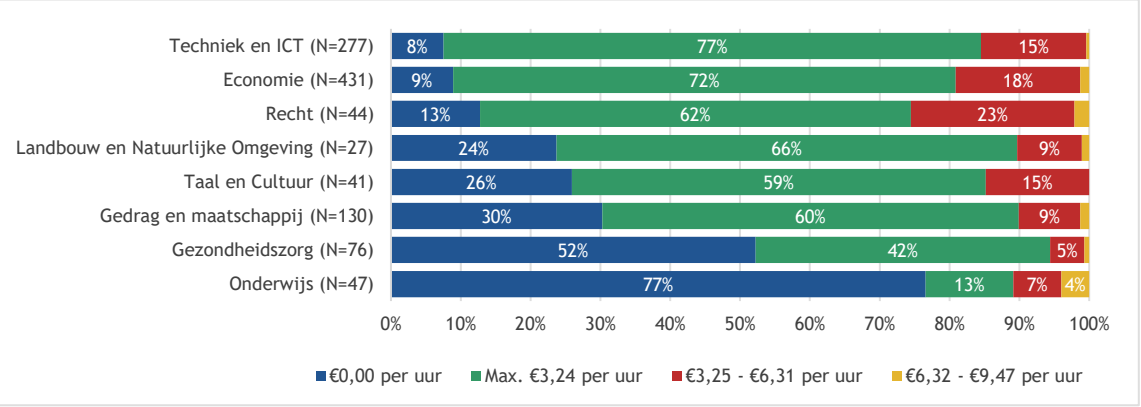

Figuur 3.9 Hoogte stagevergoeding per sector, inclusief respondenten zonder stagevergoeding (€0,00 per uur) (Bron: vragenlijst ResearchNed, 3e meting hbo-studenten)[35]

Tot slot

Net als bij de vorige meting komt het niet ontvangen van een stagevergoeding, of het ontvangen van een te lage vergoeding, regelmatig terug in de open antwoorden van respondenten. Het heeft gevolgen voor hun financiële situatie en daarmee ook voor de druk die studenten door hun studie ervaren. Daarover zegt één student bijvoorbeeld het volgende: *"Geen stagevergoeding krijgen maakt dat ik meer druk voel om te moeten werken, terwijl dit in combinatie met de lange werk- en schooldagen eigenlijk te vermoeiend is. Vanuit mijn stageplek is er geen vergoeding mogelijk, maar ik vind niet dat dat een keuze voor een stageplek zou moeten beïnvloeden."*

Ook geven studenten opnieuw aan dat zij graag zouden zien dat de hogeschool hen actiever begeleidt gedurende het hele stageproces.

35 Ten opzichte van Figuur 3.7 zijn er kleine procentuele verschillen als het gaat om de groep zonder stagevergoeding. Figuur 3.9 bevat niet de respondenten die een snuffelstage lopen en respondenten met een vergoeding hoger dan 9,47 euro per uur, waardoor het totaal aantal respondenten in Figuur 3.9 lager is dan in Figuur 3.7. In absolute zin gaat het om dezelfde aantallen respondenten die geen stagevergoeding ontvangen.

4 Resultaten wo

In deze derde meting zijn (voor het eerst) ook voltijds wo-studenten (bachelor en master) bevraagd over hun ervaringen met (het vinden van) een stage die valt in de periode september 2023 – februari 2024. De netto respons na opschonen bedraagt 801 wo-studenten die zijn opgenomen in de analyses. Op de respons is weging toegepast, zodat de verdeling over sectoren in de steekproef is gecorrigeerd voor de verdeling over sectoren in de populatie. Op deze manier ontstaat een representatief beeld (zie paragraaf 2.1). Na toepassing van deze weging gaat het om 598 respondenten (75% van het totaal aan wo-respondenten) voor wie een stage een verplicht onderdeel is van het studieprogramma. 203 respondenten lopen een facultatieve stage (25%).[36]

Waar bij hbo-opleidingen een stage meestal een verplicht onderdeel van het studieprogramma is, komt het in het wo vaker voor dat studenten een facultatieve stage lopen. Het is mogelijk dat aspecten zoals de begeleiding en de wijze van beoordeling verschillen tussen verplichte en facultatieve stages omdat de rol in het studieprogramma een andere is. In onderstaande beschrijving van de resultaten ligt de focus daarom op wo-studenten voor wie een stage een verplicht onderdeel van het studieprogramma is. Bij enkele hoofdthema's zullen we wel ingaan op de situatie van studenten die een facultatieve stage lopen of gepland hebben.

De grootste groep voor wie een stage een verplicht onderdeel van het studieprogramma is, volgt een masterstudie (67%). Meestal gaat het om een enkele stage (84%), de overige respondenten lopen er meerdere. Facultatieve stages worden ongeveer even vaak tijdens bacheloropleidingen (48%) als tijdens masteropleidingen (52%) gelopen, zie tabel 4.1. Ook hier gaat het in negen van de tien gevallen om één stage in de genoemde periode (89%). We hebben studenten ook gevraagd in welk jaar van de opleiding zij zitten. Uit de data blijkt dat studenten deze vraag verschillend hebben geïnterpreteerd: een deel heeft de bachelor en master als een geheel beschouwd, het andere deel als twee verschillende opleidingen. We kunnen daarom geen betekenisvolle uitsplitsing naar studiejaar maken.

Tabel 4.1 Verdeling van respondenten over bachelor- dan wel masteropleidingen (Bron: vragenlijst ResearchNed, 3e meting: deelonderzoek wo-studenten)[37]

	Verplichte stage		Facultatieve stage	
Opleiding	Aantal respondenten in studiefase	% studenten in studiefase	Aantal respondenten in studiefase	% studenten in studiefase
Bachelor	191	33%	98	48%
Master	396	67%	104	52%
Totaal n=100%	586		203	

Duur van de stage

Ongeveer één derde van de wo-studenten doet een meewerkstage (31%), een bijna even groot deel doet een onderzoeksstage (28%) of een afstudeerstage (28%). In veel mindere mate doorlopen wo-studenten een oriëntatiestage (5%), en ongeveer één op de tien verplichte stages betreft coschappen (9%). In iets minder

36 In dit onderzoek zijn coschappen ook meegenomen als stage. De studenten die aangegeven hebben dat zij coschappen lopen of hebben gepland, zijn dus in hiervoor genoemde getallen meegenomen.

37 Twaalf respondenten met een verplichte stage (gepland) en één respondent met een facultatieve stage (gepland) gaven geen eenduidig antwoord op de vraag welke opleiding zij volgen. Hierdoor kon niet worden vastgesteld of zij een bachelor- of masterstudie volgen.

dan de helft van de gevallen is de looptijd van de stage tussen een kwartaal en een half jaar (45%). Stages die driekwart jaar tot een volledig jaar duren komen het minst vaak voor (7%). Driekwart van de wo-studenten loopt tussen de 3 en 5 dagen per week stage (77%), met een gemiddeld aantal van 33 uur per week.

Het vinden van een stageplaats

Van de studenten die een verplichte stage lopen moeten de meesten zelf een stageplek vinden (85%); het overige deel krijgt de stageplaats toegewezen door de opleiding. In de interviews werd benoemd dat, wanneer studenten zelf een stageplek moeten vinden, dit onderdeel van het leerproces is. Hier worden studenten dan op voorbereid, met bijvoorbeeld voorlichting of sollicitatietraining. Waar nodig is er extra in ondersteuning mogelijk.
Op het moment van invullen is ruim de helft al bezig met de stage (56%, zie figuur 4.1). Een relatief kleine groep van 32 studenten heeft echter niet op tijd een stage kunnen vinden en is om die reden nog niet begonnen (5%). Onder de studenten met een facultatieve stage geeft ongeveer een derde aan al te zijn begonnen (34%), en hier zegt zes procent (12 respondenten) nog niet begonnen te zijn omdat ze niet op tijd een stageplaats konden vinden. Van de respondenten voor wie stage een verplicht onderdeel van het studieprogramma is, en die al bezig zijn met hun stage (n=338), heeft acht op de tien op tijd zelf een plek gevonden (81%). Anderen kregen de plek toegewezen (12%) of hebben te laat alsnog zelf een stageplaats gevonden (8%). Van de 58 respondenten voor wie stage een verplichting was, maar die niet of niet op tijd een stageplaats konden vinden, verwachten veertig respondenten studievertraging (70%). Dat is bijna zeven procent van de 598 respondenten die een stage opgenomen hebben in het studieprogramma. Deze respondenten verwachten gemiddeld een half jaar vertraging op te lopen. Van de veertien respondenten die niet of niet op tijd een facultatieve stage konden vinden, geven vijf respondenten aan studievertraging te verwachten.

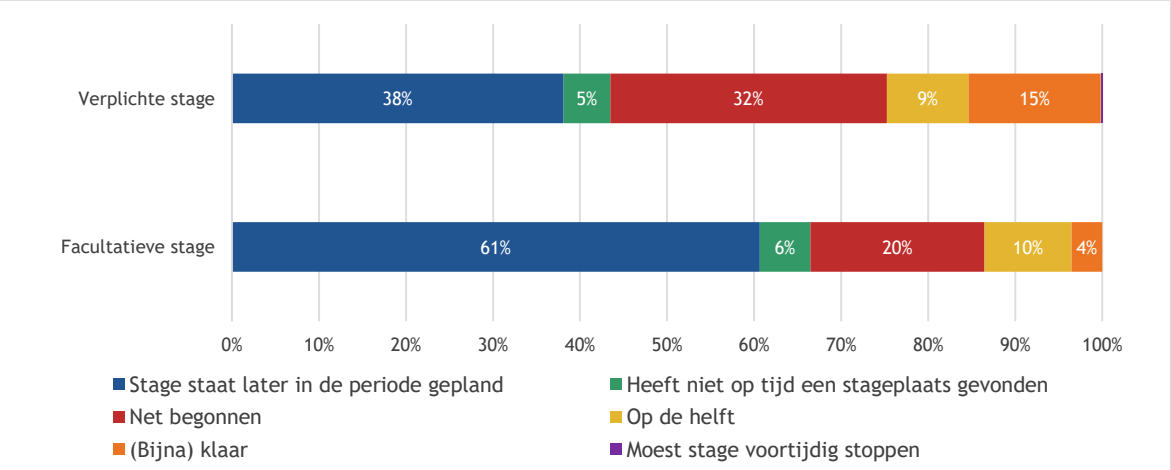

Figuur 4.1 Status van de stage (Bron: vragenlijst ResearchNed, 3e meting: deelonderzoek wo-studenten, N verplichte stage = 598; N facultatieve stage = 203)

Wanneer respondenten die al begonnen zijn aan de verplichte stage zelf een stageplaats moesten vinden, is gevraagd hoe moeilijk dit voor ze was. De meesten hadden daar niet veel, maar ook niet weinig moeite mee (44%), en ongeveer een op de vier studenten kostte het veel (27%) of juist weinig moeite (29%). In vergelijking met medestudenten geeft ongeveer een op de zeven respondenten aan dat het hen meer moeite kostte dan anderen (15%) en ongeveer de helft van de studenten kostte het net zo veel moeite als medestudenten (47%). Als redenen voor stagetekorten geven de respondenten aan dat er soms te weinig ruimte is voor begeleiding door drukte of personeelstekort. Ook noemen studenten dat er, in verhouding tot de vraag, weinig aanbod is

binnen de eigen regio, maar ook in het algemeen; *"Op één vacature kwamen bijna honderd reacties. Meerdere instellingen gaven aan niet iedereen te kunnen uitnodigen voor een gesprek. Een aantal zeiden ook dit jaar geen stageplek te kunnen bieden omdat er niet voldoende personeel was voor begeleiding"*.

Verschillen tussen groepen studenten

Om te onderzoeken of er verschillen bestaan tussen groepen studenten, zijn hieronder enkele uitsplitsingen gemaakt naar regio, sector, opleidingsniveau van de ouders (conform CBS indeling SOI 2021) en migratieachtergrond (volgens indeling CBS). Ook hebben we gekeken naar verschillen in genderidentiteit en naar studenten met beperkingen of andere specifieke omstandigheden. Hierbij is het van belang het aantal respondenten in elke subgroep (o.b.v. regio, etc.) in ogenschouw te nemen. Vanwege kleine aantallen in bepaalde subgroepen kon statistische toetsing van verschillen alleen worden toegepast met betrekking tot migratieachtergrond, genderidentiteit en het al dan niet hebben van een beperking, ziekte, aandoening of andere omstandigheden[38]. In deze gevallen staat de uitkomst van de statistische toetsing expliciet vermeld. Voor de andere variabelen is geen statistische toetsing uitgevoerd.

In Zuid-Nederland had ongeveer een op de drie respondenten die een verplichte stage loopt moeite bij het vinden van een stageplaats (30% van 26 respondenten). Van de 163 respondenten die stage lopen in West-Nederland geeft ruim een kwart aan dat dit veel moeite kostte (27%), net als in Noord-Nederland (26% van 20). In Oost-Nederland lijken studenten iets minder vaak moeite te hebben gehad om een stageplaats te vinden (18% van 60).

Als we kijken naar verschillen tussen sectoren, melden in de sector Gedrag en Maatschappij studenten het vaakst dat het vinden van een stageplaats veel moeite kostte (49% van 40 respondenten), gevolgd door de sectoren Gezondheidszorg (35% van 39) en Economie (30% van 39). Het minst vaak lijken studenten in de sectoren Recht en Landbouw en Natuurlijke Omgeving moeite te hebben bij het vinden van een stageplaats: geen van de zes rechtenrespondenten had hier veel moeite mee, en bij de sector Landbouw en Natuurlijk Omgeving vond zeven procent van 16 respondenten dit moeilijk.[39]

Respondenten is ook gevraagd naar het opleidingsniveau van hun ouders. Deze gegevens zijn vervolgens ingedeeld conform de CBS indeling SOI 2021. Van studenten van wie het opleidingsniveau van de ouders gecategoriseerd wordt als 'laag' geeft ongeveer de helft aan dat het veel moeite kostte om een stageplaats te vinden (45% van 15). Wanneer het opleidingsniveau van de ouders hoger is, lijkt dit aandeel kleiner: één op de vijf respondenten met 'gemiddeld' opgeleide ouders ervoer veel moeite (20% van 57), en onder respondenten met 'hoog' opgeleide ouders is dit aandeel 27 procent (van 214).

De migratieachtergrond van de respondenten is bepaald op basis van de definitie die het CBS hanteert, namelijk gebaseerd op het geboorteland van de persoon zelf en (één van) de ouders. Van de vijftig respondenten met een migratieachtergrond had twee op de vijf veel moeite met het vinden van een stageplaats (39%), onder respondenten zonder migratieachtergrond was dat voor één op de vier studenten het geval (25% van 243). Statistisch gezien blijkt er geen significant verschil in de moeite die het studenten met en zonder migratieachtergrond heeft gekost om een stage te vinden.

38 Lage aantallen respondenten brengen het risico met zich mee dat gevonden resultaten bij statistische toetsing het gevolg zijn van toeval en dat het niet gaat om robuuste bevindingen. Het zou daarom te stellig zijn om conclusies te trekken uit een toets op deze gegevens. We kunnen de resultaten hier daarom enkel beschrijven.

39 De mate waarin studenten een stage krijgen toegewezen door de opleiding (vs. zelf een stageplaats moeten zoeken) verschilt sterk tussen sectoren/opleidingen. Aangezien de vraag over de moeite die het kostte om een stageplaats te vinden enkel is gesteld aan respondenten die zelf een stageplek hebben gevonden, is voorkomen dat dit verschil tussen sectoren/opleidingen een rol speelt in deze bevindingen.

Gesplitst naar genderidentiteit blijkt bijna een op de drie vrouwen veel moeite te hebben gehad om een stageplaats te vinden (30% van 185), terwijl dat voor ongeveer een op de vier mannen het geval was (23% van 108). Omdat het aandeel dat zich als non-binair identificeert in onze steekproef te laag is, wordt alleen het verschil in aandeel mannen en vrouwen dat veel moeite had bij het vinden van een stage getoetst. Dit verschil blijkt niet significant; vrouwen en mannen ervaren evenveel moeite bij het vinden van een stageplaats.

Als we kijken naar studenten die hebben aangegeven dat ze te maken hebben met beperkingen, ziektes, aandoeningen of andere bijzondere omstandigheden, had ruim een vierde veel moeite bij het vinden van een stage (29% van 85). Dit aandeel is vergelijkbaar met studenten die hier niet mee te maken hebben (26% van 213). Uit de toetsing blijkt dit verschil dan ook niet significant; studenten met beperking, ziekte, aandoening of andere omstandigheden ervaren even veel moeite bij het vinden van een stageplaats als andere studenten.

Knelpunten

Studenten die zeiden (enige) moeite te hebben gehad bij het vinden van een stageplaats, is gevraagd naar de belangrijkste punten waar zij tegenaan liepen. Figuur 4.2 biedt een overzicht van deze knelpunten. Het vaakst lopen wo-studenten met een verplichte stage aan tegen het aanbod van stagebedrijven; voor 52 procent vormde dit een probleem. Ook de begeleiding vanuit de opleiding (27%) en de sollicitatieprocedure (25%) zijn vaak genoemde obstakels. Het minst vaak wordt discriminatie als belemmerende factor genoemd (5%). Bij facultatieve stages zijn de begeleiding vanuit de opleiding, de bereikbaarheid van stagebedrijven en het aanbod de meest voorkomende knelpunten, terwijl de sollicitatieprocedure (5%) en de beschikbaar begeleiding op de stageplaats (6%) het minst vaak een belemmering vormen. De respondenten konden, naast onderstaande redenen, ook zelf invullen waar ze tegenaan liepen tijdens het zoeken naar en vinden van een stage. Een knelpunt dat hieruit naar voren kwam is moeite bij sollicitaties, denk aan bedrijven die niet of laat reageren op mails, of geen duidelijkheid geven over stageopdrachten. Ook wordt vaker aangegeven dat bedrijven op zoek zijn naar meewerkstagiairs en niet zozeer naar onderzoeks- of afstudeerstagairs, en dat er onduidelijke of strenge eisen verbonden zijn aan een stageplek vanuit de universiteit. Zo is het volgens respondenten bijvoorbeeld lastig beoordelen of leerdoelen van de universiteit wel passen bij de stageplaats. Ten slotte is er bij sommige bedrijven uitsluitend ruimte voor bachelorstages, terwijl andere bedrijven juist alleen plekken voor masterstages aanbieden.

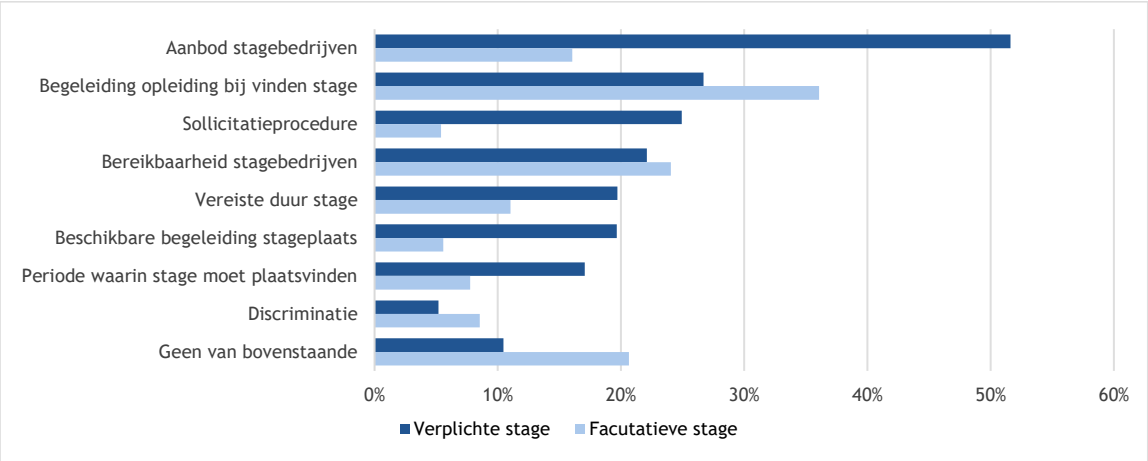

Figuur 4.2 Knelpunten bij het vinden van een stage (Bron: vragenlijst ResearchNed 3e meting: deelonderzoek wo-studenten, N verplichte stage= 214; N facultatieve stage = 45)

Uit de interviews met enkele stagecoördinatoren kwam naar voren dat de reisafstand tot de stageplek een knelpunt kan zijn voor studenten, waardoor een deel van de mogelijkheden voor hen afvalt. Daarnaast werd genoemd dat organisaties of instellingen graag stagiairs hebben voor een langere periode dan door de opleiding wordt vereist om het benodigde aantal studiepunten te halen voor de verplichte stage. Dit leidt er toe dat studenten soms vrijwillig een langere stage lopen, of hierop selecteren bij het zoeken naar een stageplek.

Begeleiding door universiteit

Zeven op de tien wo-studenten die een verplichte stage lopen of gepland hebben is neutraal of positief over de begeleiding vanuit de opleiding of universiteit bij het zoeken naar een stage (71%); drie op de tien is het echter (zeer) oneens met de stelling dat deze begeleiding goed was (29%). Onder respondenten die een facultatieve stage lopen ligt dit percentage beduidend hoger; onder hen is 44 procent het er (zeer) mee oneens dat de universiteit of opleiding ze goed heeft begeleid bij het zoeken naar een stage. Gevraagd naar de faciliteiten of hulp die de opleiding of universiteit bood, blijkt dat verplichte stages het vaakst worden aangeboden via het studentenportal (39%), voorlichtingsbijeenkomsten (33%), een stagecoördinator (32%) of stagemarkten en bedrijvendagen (22%). Ook bij facultatieve stages zijn dit de vaakst voorkomende faciliteiten, hoewel alle faciliteiten door deze groep beduidend minder vaak worden genoemd. Ruim de helft van de respondenten die een facultatieve stage loopt of heeft gepland, heeft geen hulp gehad bij het zoeken naar een stage (53%). Studenten konden ook aangeven dat zij andere vormen van hulp hebben gehad bij het zoeken naar een stageplaats (16% verplicht; 7% facultatief). Onder de respondenten die aangaven dat dat het geval was, werd regelmatig genoemd dat zij hulp hebben gehad van docenten of professoren.

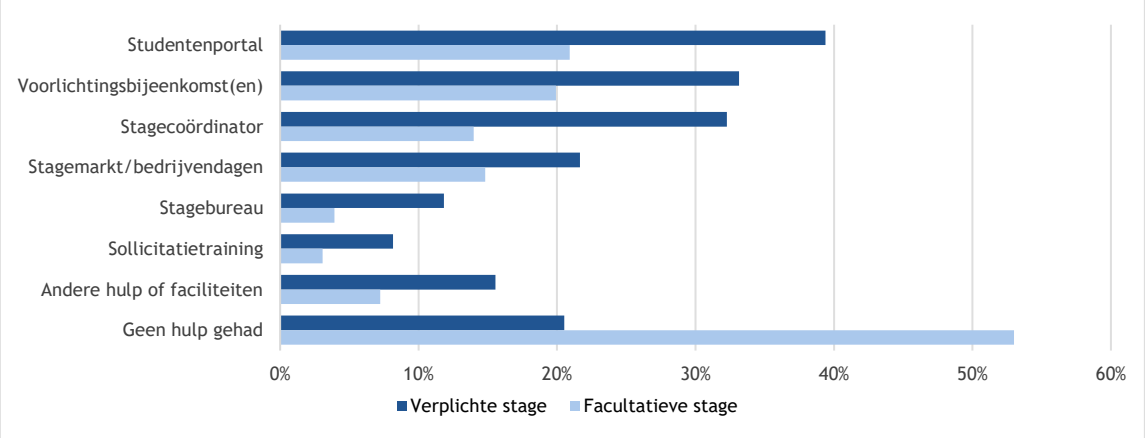

Figuur 4.3 Geboden hulp door universiteit bij vinden stageplaats (Bron: vragenlijst ResearchNed, 3e meting: deelonderzoek wo-studenten, N verplichte stage = 598, N facultatieve stage = 203)

Het verloop van de stage

Bij de meesten studenten die een verplichte stage lopen vindt de stage in de geplande vorm plaats (84%). Vijf procent kreeg daarnaast minder begeleiding dan bedoeld, vier procent kreeg andere taken dan bedoeld en bij drie procent vond de stage in aangepaste vorm plaats (bv. online, met een vervangende opdracht, of in een andere sector). Ook kwam het incidenteel voor dat de stageperiode korter was dan gepland (2%), dat studenten minder uren maakten dan bedoeld (2%), of dat er andere vaardigheden werden geleerd (1%). Uit de gesprekken met stagecoördinatoren blijkt dat zij het aanspreekpunt zijn bij eventuele knelpunten vooraf en tijdens de stage. Het is normaal is dat er af en toe dingen misgaan, die meestal worden opgelost. In een uiterst geval kan een stage worden afgebroken, maar het is onbekend hoe vaak dit precies voorkomt.

Studenten is ook gevraagd naar de mate waarin ze het eens zijn met enkele stellingen over het verloop van de stage. Deze staan weergegeven in figuur 4.4. Over het algemeen lijken de respondenten positief over hun stage. Het vaakst worden stages als leerzaam (94% verplicht; 99% facultatief) en/of interessant beoordeeld (92% verplicht; 93% facultatief). Vooral over de begeleiding (53% verplicht; 53% facultatief) en voorbereiding (46% verplicht; 16% facultatief) door de opleiding zijn studenten echter minder vaak positief. Dat maar ongeveer een op de zes facultatieve stagiairs positief oordeelt over de voorbereiding door de opleiding is opvallend, aangezien deze groep op vrijwel alle andere onderdelen iets positiever lijkt te zijn dan studenten die een verplichte stage lopen. Een mogelijke verklaring hiervoor is dat de onderwijsinstelling minder tijd besteedt aan stages geen verplichting zijn vanuit de opleiding.

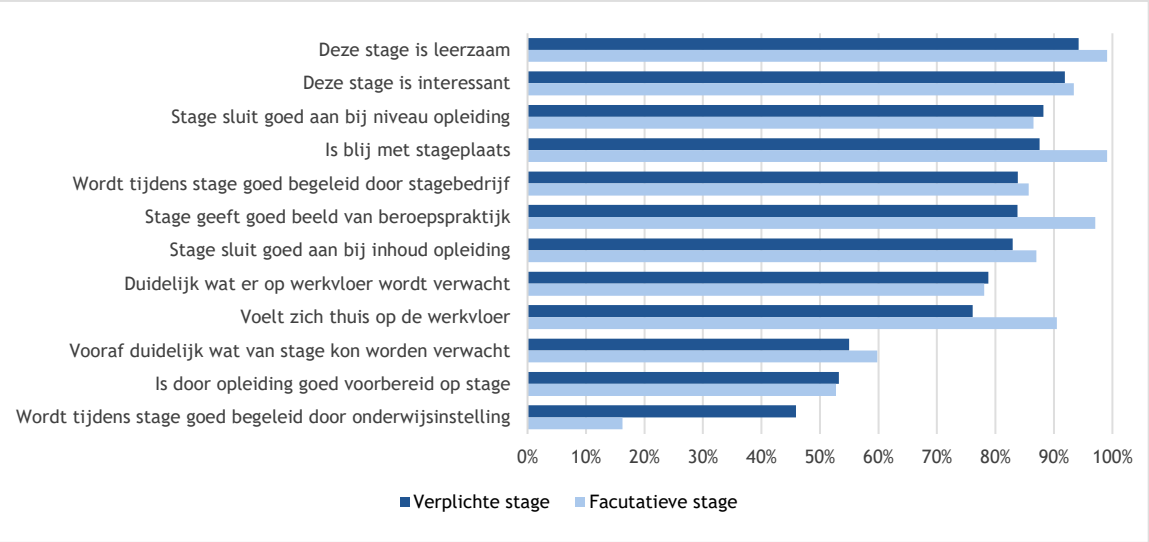

Figuur 4.4: Oordeel studenten over verloop van de stage (Bron: vragenlijst ResearchNed, 3e meting: deelonderzoek wo-studenten, N verplichte stage = 338; N facultatieve stage = 68)

Aan studenten die (zeer) negatief oordeelden over de voorbereiding door de opleiding op de stage is gevraagd welke verbeterpunten zij zien. Meer dan de helft van de studenten die een verplichte stage lopen geeft aan dat de inhoudelijke voorbereiding op de werkzaamheden, de ondersteuning bij het vinden van een stageplaats en/of duidelijkheid over de eisen aan de inhoud van de stage ontwikkelpunten zijn. Onder studenten die een facultatieve stage lopen worden ondersteuning bij het vinden van een stageplaats en duidelijkheid over de eisen aan de inhoud ook vaak genoemd, maar het vaakst noemen zij dat de duidelijkheid over de eisen aan de stageaanbieder nog tekortschiet. De inhoudelijke voorbereiding noemen zij, samen met ondersteuning bij het sollicitatieproces, juist het minst vaak.

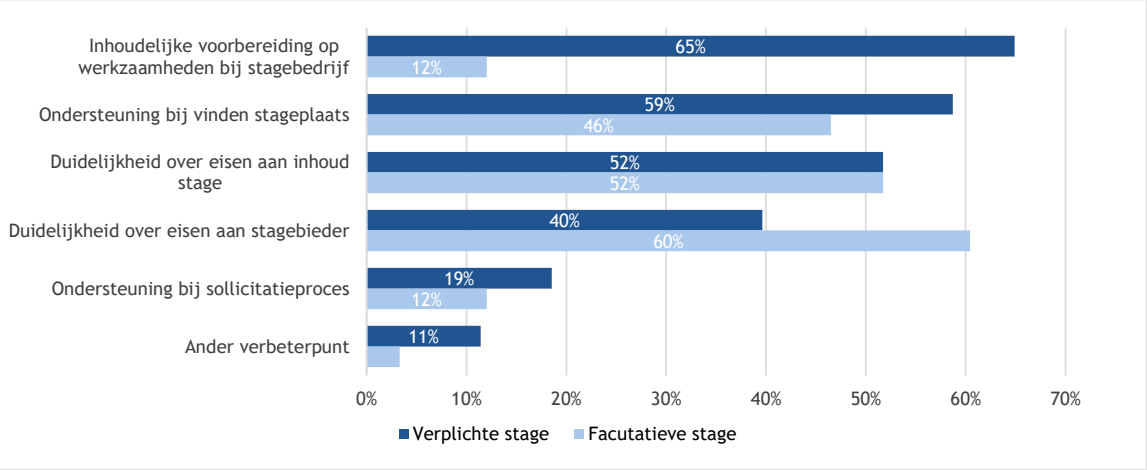

Figuur 4.5 Verbeterpunten aan voorbereiding door opleiding op de stage (Bron: vragenlijst ResearchNed 3e meting: deelonderzoek wo-studenten, N verplichte stage= 69; N facultatieve stage = 16)

Aan studenten die (zeer) oneens waren met de stelling dat de onderwijsinstelling hen goed begeleidt tijdens de stage is tevens gevraagd naar de ontwikkelpunten voor de instelling. Een ruime meerderheid van de studenten voor wie de stage onderdeel is van het studieprogramma noemt daarbij de persoonlijke begeleiding tijdens de stage en/of het tijdig ontvangen van stage-informatie. Ook duidelijkheid over de eisen aan de inhoud van de stage en over de punten waarop de stage beoordeeld wordt, worden door een groot deel van de studenten genoemd, terwijl bezoek van de stagebegeleider vanuit de onderwijsinstelling aan de stageplaats het minst vaak een verbeterpunt blijkt. Voor facultatieve stagiairs zijn de resultaten vergelijkbaar, al noemen zij alle verbeterpunten minder vaak en geven zij juist vaker aan een ander verbeterpunt te zien. Tien respondenten (6 verplicht; 4 facultatief) noemden dat er een ander of aanvullend verbeterpunt was. Bijna allemaal gaven ze aan dat de begeleiding vanuit de instelling tijdens de stage in het algemeen minimaal is, terwijl daar wel meer behoefte aan is. De facultatieve stagiairs geven daarnaast aan dat er eigenlijk geen ruimte binnen het studieprogramma is voor hun stage.

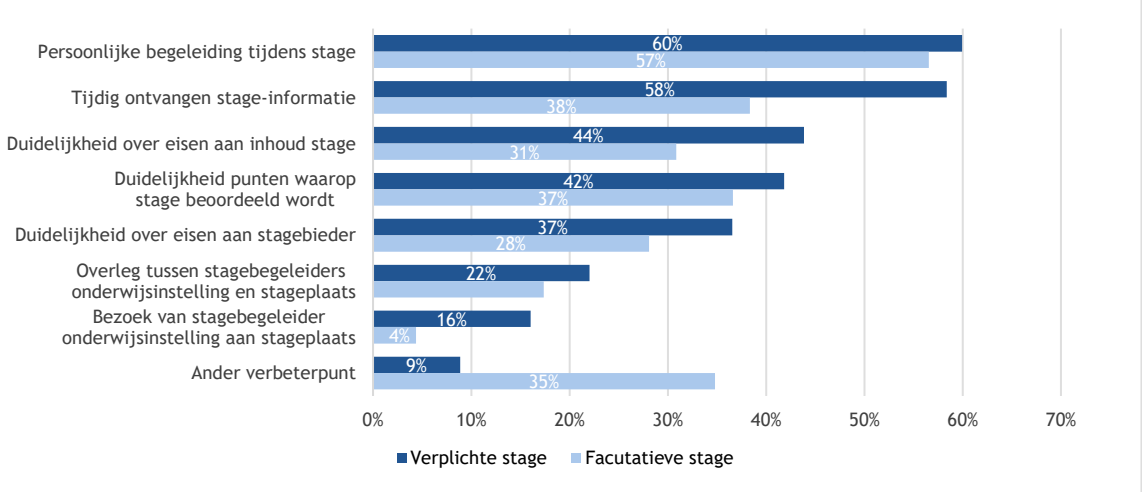

Figuur 4.6 Verbeterpunten begeleiding door de onderwijsinstelling tijdens stage (Bron: vragenlijst ResearchNed 3e meting: deelonderzoek wo-studenten, N verplichte stage= 60; N facultatieve stage = 26)

Stagevergoeding

Aan de respondenten die een stage hebben gevonden is ook gevraagd of zij een stage- of onkostenvergoeding (hierna: vergoeding) krijgen. Dat bleek het geval voor 65 procent van de studenten voor wie de stage onderdeel is van het studieprogramma. Van de respondenten die een facultatieve stage lopen ontvangt negen op de tien een vergoeding (91%). Vervolgens is gevraagd naar de mate waarin de vergoeding een rol speelde in de keuze voor een stageplaats. Voor driekwart van de studenten die een verplichte stage lopen speelde dit geen enkele tot een neutrale rol (77%); van studenten die een facultatieve stage lopen geeft ongeveer de helft dit aan (52%). Voor de overige studenten speelt de vergoeding een (grote) rol bij het kiezen van een stageplek. Bij de opleidingen waarvan we een stagecoördinator gesproken hebben was het gewenst dat studenten een vergoeding krijgen, behalve bij geneeskunde, waar vergoedingen niet gebruikelijk zijn.

Gekeken is of de rol die een vergoeding speelt in de keuze voor een stageplaats verschilt tussen groepen studenten met verschillende achtergrondkenmerken. Als we kijken naar genderidentiteit, blijkt de vergoeding voor een op de vijf vrouwen een (grote) rol te spelen (20%) en voor een op de vier mannen (26%). Dit verschil blijkt echter niet significant. Verder zegt ongeveer een op de drie studenten met een migratieachtergrond dat de vergoeding een (grote) rol speelt (30%), ten opzichte van bijna een op de vier studenten zonder migratieachtergrond (23%). Ook dit verschil blijkt echter niet significant. Tot slot zegt de helft van de studenten met laagopgeleide ouders (54%), 24 procent van de studenten met middelbaar opgeleide ouders, en twintig procent van de studenten met hoogopgeleide ouders dat een stagevergoeding een (grote) rol speelt. De responsaantallen zijn te laag om te kunnen toetsen of dit gaat om significante verschillen.

Aan studenten die zeiden een vergoeding te ontvangen, is gevraagd naar de hoogte van die vergoeding. Het gemiddelde uurloon is berekend aan de hand van een aantal gegevens uit de vragenlijst, en daarbij is dezelfde indeling gebruikt als bij de hbo-resultaten. De hoogte van de vergoeding is per maand, en het aantal uren waaruit de stage bestond is als gemiddelde per week gevraagd. Het aantal uren is omgerekend naar uren per maand en de vergoeding per maand is omgerekend naar vergoeding per uur door de vergoeding per maand te delen door het aantal gewerkte uren per maand. Vervolgens zijn voor het berekenen van deze variabele een aantal selecties gemaakt. Er is voor gekozen om oriëntatiestages niet mee te nemen in de berekening van het uurloon, omdat deze stages puur zijn bedoeld om kennis te maken met het werkveld. Ook zijn een aantal extreem hoge vergoedingen geëxcludeerd. Als bovengrens hiervoor is de hoogst mogelijke vergoeding voor een leraar in opleiding (LIO, een hbo-opleiding) met een arbeidsovereenkomst aangehouden, namelijk de helft van het startsalaris van een leraar in het voortgezet onderwijs wat neerkomt op 1515,50 euro per maand (bij een 40-urige werkweek).[32,33] Omgerekend naar uurloon betekent dit dat vergoedingen van meer dan 9,47 euro per uur worden beschouwd als *outlier* en niet in deze analyse worden meegenomen omdat ze mogelijk foutief zijn opgegeven in de vragenlijst en de resultaten kunnen vertekenen. De gemiddelde vergoeding voor respondenten (met een vergoeding) voor wie de stage onderdeel is van het studieprogramma - ofwel voor wie de stage verplicht is - bedraagt 2,93 euro per uur. Eerder concludeerden we dat wo-studenten gemiddeld 33 uur per week stagelopen, dus omgerekend komt de gemiddelde vergoeding hiermee uit op 419 euro per maand (voor degenen met een stagevergoeding).

Het ontvangen van een vergoeding is binnen de ene sector gebruikelijker dan binnen de andere. In figuur 4.7 is het aandeel studenten dat een vergoeding ontvangt per sector weergegeven voor de studenten die een verplichte stage lopen. Daarbij moet worden opgemerkt dat de respons in sommige sectoren (zeer) laag is, en hieraan daarom geen stellige conclusies kunnen worden verbonden. Te zien in de figuur is dat alle respondenten uit de sector Economie een vergoeding ontvangen, en ook in de sector Techniek en ICT ontvangt een groot deel van de respondenten een stagevergoeding (85%). In de sectoren Natuur (20%) en Gezondheidszorg (41%) lijken studenten het minst vaak een vergoeding te ontvangen. Wegens de lage responsaantallen in sommige sectoren kunnen de verschillen niet worden getoetst.

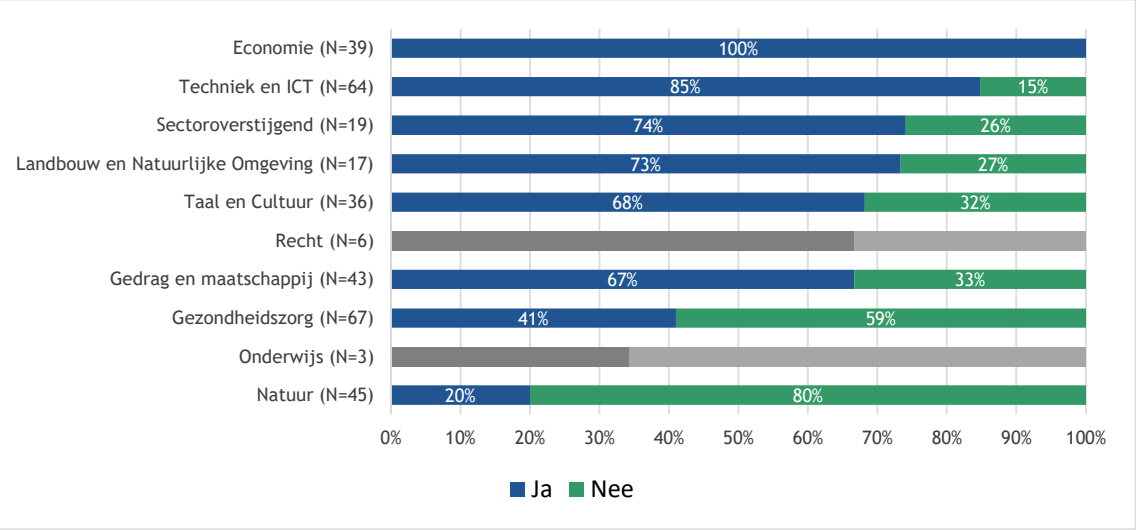

Figuur 4.7 Mate waarin stagiairs een stagevergoeding ontvangen, per sector, voor studenten die een verplichte stage lopen (Bron: vragenlijst ResearchNed, 3e meting: deelonderzoek wo-studenten)

Aangezien de responsaantallen op de vragen over een vergoeding zo laag zijn in sommige sectoren, splitsen we de rol van de vergoeding bij de keuze voor een stageplaats, evenals de hoogte van de vergoeding, niet uit naar sector. Dat zou het risico met zich meebrengen dat daaraan te stellige, en mogelijk onterechte conclusies worden verbonden op basis van maar enkele antwoorden.

Tot slot

Een terugkerend aspect bij verschillende open vragen is het niet ontvangen van een vergoeding. Studenten vinden dit op zichzelf niet alleen vervelend, maar het brengt ook problemen met zich mee. Doordat er naast het doorlopen van de stage geen ruimte overblijft voor een bijbaan, raken deze studenten tijdens de stageperiode financieel in de knel; *"Bij het zoeken van een stage speelt het vinden van een stagevergoeding geen enkele rol, omdat deze bij universitaire opleidingen überhaupt niet gegeven wordt. Dit is voor veel studenten problematisch, omdat de stages full-time zijn en er daardoor vrij weinig tijd overblijft om (zonder een burn-out op te lopen) ook nog te werken om in het levensonderhoud te kunnen voorzien"*. Ook studenten die coschappen lopen en daarvoor een vergoeding ontvangen, geven in de open antwoorden aan dat zij deze te laag vinden. Dit terwijl zij in de praktijk vaak, gedurende meerdere jaren, meer dan veertig uur per week aan de coschappen besteden.

Uit de interviews met stagecoördinatoren kwam verder naar voren dat de beoordeling van stages voor hen een belangrijk thema is. Het vraagstuk hierbij is hoe het beste tot een eerlijke en zo objectief mogelijke beoordeling gekomen kan worden. De stagecoördinator beoordeelt de stage, vaak (deels) gebaseerd op input van de stagebegeleider op de stageplek, aangevuld met een verslag van de student en/of input van de begeleider vanuit de opleiding: *"Hoe beoordeel je een studieonderdeel dat grotendeels buiten het zicht plaatsvindt?"* en: "*hoe ga je om met een werkbegeleider* [begeleider stageplaats] *die ofwel te hoge verwachtingen heeft, ofwel overdreven enthousiast is?*".
Verder werd eenmaal benoemd dat het werkveld meer is ingesteld op hbo-stages en dat wo-stages nog enigszins in de kinderschoenen staan. Ook intern wordt er bij universitaire opleidingen nog gezocht naar de balans tussen theorie en praktijk. De meningen zijn erover verdeeld of kennismaken met het werkveld en praktijkervaring opdoen onderdeel moeten zijn van het curriculum, of dat een academische opleiding zich puur op academische kennis en vaardigheden zou moeten richten.

5 Conclusies

Deze rapportage beschrijft de uitkomsten van de derde en laatste meting van een langer lopend onderzoek naar stages, in eerste instantie uitsluitend in het hbo en voor deze laatste meting ook in het wo. De dataverzameling in deze fase bestond uit het uitvoeren van een enquête onder hbo-bachelorstudenten en onder wo-bachelor en -masterstudenten, aangevuld met verdiepende gesprekken met stagecoördinatoren van vijf opleidingen met verplichte stages in het wo. In dit hoofdstuk beantwoorden we de onderzoeksvragen voor de situatie in het najaar van 2023. We doen dit voor het hbo en het wo apart in respectievelijk paragrafen 0 en 5.2.

5.1 Beantwoording onderzoeksvragen hbo

1. Hoe groot zijn de stagetekorten in het hbo per studierichting?

Allereerst is het bij de beantwoording van deze vraag belangrijk om vast te stellen in hoeverre er sprake is van een tekort (de student kan geen stage vinden, of vindt deze zo laat dat er sprake is van studievertraging) voor het hbo als geheel. In september/oktober 2023 hebben 1.957 respondenten de vragenlijst volledig ingevuld, zijn voltijdstudent én hebben een stage in het studieprogramma in de periode september 2023 – maart 2024. Van dit totaal aantal respondenten is 78% begonnen aan de stage, staat de stage daarnaast voor twintig procent later pas gepland, en heeft twee procent helemaal geen plek kunnen vinden. Van de studenten die al begonnen waren aan hun stage, vond 81 procent op tijd zelf een stage. Een deel (15%) van de studenten hoeft niet naar een stageplek te zoeken, omdat ze die krijgen toegewezen door de opleiding. Een kleine vijf procent vond zelf een stage, maar later dan gepland. Van de studenten die niet op tijd een stageplek hebben gevonden, heeft of verwacht iets minder dan de helft hierdoor studievertraging. In deze meting gaat dit om een kleine drie procent van de respondenten. Dit percentage is vergelijkbaar met het percentage in de vorige metingen. In zijn algemeenheid wijzen deze getallen erop dat er, net als in de metingen van september 2022 en maart 2023, voor het overgrote deel van de studenten op tijd een stageplaats beschikbaar was, hetzij via de opleiding, hetzij omdat zij die zelf gevonden hebben. Hoewel er in dit onderzoek slechts heel beperkt stagetekorten worden gerapporteerd, hebben we wel informatie over de moeite (als subjectief begrip) die studenten hebben moeten doen om een stageplek te vinden. Van de respondenten die zelf een stageplaats moesten zoeken, had ongeveer een kwart daar weinig, en ongeveer een derde daar veel moeite mee. We zien hierin geen veranderingen ten opzichte van de situatie in september 2022 en maart 2023.

Ook eventuele verschillen tussen sectoren zijn onderzocht. Studenten in de sectoren Taal en Cultuur en Gezondheidszorg geven het vaakst aan dat zij veel moeite hebben gehad met het vinden van een stageplek. In de sector Onderwijs rapporteren studenten het minst vaak moeite met het vinden van een stage. Daarnaast zijn groepen studenten vergeleken op basis van enkele achtergrondkenmerken. We constateren dat studenten met lager opgeleide ouders vaker aangeven dat het hen veel moeite kostte om een stageplek te vinden dan studenten met hoog opgeleide ouders. Studenten die te maken hebben met bijzondere omstandigheden verschillen niet van studenten die deze omstandigheden niet hebben in de moeite die het kost om een stageplek te vinden. Ook studenten met en zonder een migratieachtergrond verschillen niet van elkaar in de moeite die zij rapporteren met het vinden van een stageplaats. Ten slotte is er geen sprake van verschillen in gerapporteerde moeite tussen vrouwelijke en mannelijke respondenten.

2. Hoe zijn de stagetekorten verdeeld over het land?

Ook bij de beantwoording van deze vraag starten we met de constatering dat er gemiddeld genomen weinig sprake is van stagetekorten voor de hbo-studenten die de enquête hebben ingevuld. We onderscheiden in dit onderzoek vier landsdelen. Het landsdeel waar iemand stageloopt blijkt geen bepalende factor voor hoeveel moeite het kost om een stageplaats te vinden. Ook dit punt is in overeenstemming met de uitkomsten in die we in meting 1 en 2 vonden.

3. Wat zijn de oorzaken van tekorten aan stageplekken?
    a. Wat zijn de (ervaren) knelpunten bij het vinden van stages?
    b. Wat zijn de (ervaren) knelpunten bij het aanbieden van stages?

Als studenten die knelpunten ervaren wordt gevraagd naar welke knelpunten dit zijn, wordt het aanbod aan stagebedrijven het meest genoemd. Ook de sollicitatieprocedure en bereikbaarheid van stageplekken wordt vaak genoemd als knelpunt. Daarnaast rapporteren studenten dat er bij stagebieders te weinig ruimte is voor begeleiding door drukte of personeelstekort, of vinden zij dat de opleiding te weinig begeleiding heeft geboden bij het vinden van een stageplek. Deelvraag b (de ervaren knelpunten bij het aanbieden van stages) is in deze derde meting niet van toepassing omdat we in deze ronde alleen het perspectief van studenten hebben onderzocht.

4. Ontvangen hbo-studenten een vergoeding voor hun stage?
    a. Zo ja, hoeveel?
    b. Zijn er verschillen per sector?
    c. Welke rol speelt een stagevergoeding bij de keuze voor een stage?

Een ruime meerderheid van de respondenten (75%) ontvangt een stagevergoeding. De gemiddelde stagevergoeding, uitgedrukt in uurloon, bedraagt 2,65 euro. Bij het gemiddelde van 32 stage-uren per week zou de gemiddelde maandelijkse vergoeding neerkomen op 367 euro per maand voor de studenten met een stagevergoeding. In de sectoren Techniek en ICT, Economie en Recht wordt aan bijna alle stagiairs een stagevergoeding geboden. In de onderwijssector is afgaand op de enquête het bieden van een stagevergoeding het minst gebruikelijk. Dit stemt overeen met de bevindingen in de tweede tussenrapportage van dit onderzoek.

Voor een derde van de respondenten speelde een stagevergoeding een (grote) rol bij het kiezen van een stageplek. Ook is onderzocht of dit verschilt naar enkele achtergrondkenmerken van studenten. Hieruit blijkt een stagevergoeding voor studenten met laagopgeleide ouders (45%) vaker een (grote) rol te spelen dan voor studenten met hoogopgeleide ouders (31%). Mogelijk heeft dit te maken met de economische positie van de ouders en/of de student, ook is bekend dat studenten met ouders die zelf geen hoger onderwijs hebben gevolgd, meer aversie hebben tegen het aangaan van een lening dan studenten met hoger opgeleide ouders[40].

Aanvullend

Hoewel dit niet tot de oorspronkelijke onderzoeksvragen behoorde, hebben we studenten ook gevraagd naar hoe ze hun stage ervaren. De achtergrond hiervan is de hypothese dat studenten ook stages zouden kunnen doen die als minder passend worden ervaren. Objectief is er in dat geval geen sprake van een

40 Broek, A. van den, Cuppen, J., Korte, K.de & Warps, J. (2020). Beleidsdoorlichting artikel 11 Studiefinanciering. Onderzoek in opdracht van het Ministerie van Onderwijs, Wetenschap en Cultuur. Nijmegen: ResearchNed. https://www.rijksoverheid.nl/actueel/nieuws/2020/07/03/toegankelijkheid-hoger-onderwijs-onveranderd-door-studievoorschot

tekort, kwalitatief zou er dan mogelijk wel sprake zijn van verbeterpunten. De uitkomsten van deze derde enquête geven, net als bij de vorige twee metingen, geen aanleiding om te concluderen dat studenten op grote schaal op een niet-passende stageplaats hun stage lopen. Een aanzienlijk deel van de respondenten is positief over de stages. Zij hebben gemakkelijk een stage gevonden en hebben verder ook geen problemen ondervonden. Studenten vinden wel dat de begeleiding in het zoeken en vinden van een stage vanuit de hogeschool een verbeterpunt is. Een grote meerderheid van de respondenten vindt de stage leerzaam en/of interessant, vindt dat deze een goed beeld geeft van de beroepspraktijk en voelt zich thuis op de werkvloer.

5.2 Beantwoording onderzoeksvragen wo

1. Hoe groot zijn de stagetekorten in het wo per studierichting?

Allereerst is het bij de beantwoording van deze vraag belangrijk om vast te stellen in hoeverre er sprake is van een tekort (de student kan geen stage vinden, of vindt deze zo laat dat er sprake is van studievertraging) voor het wo als geheel. In september/oktober 2023 hebben 801 respondenten de vragenlijst volledig ingevuld, zijn voltijdstudent én hebben een stage gepland (als onderdeel van het studieprogramma, dan wel facultatief, in de periode september 2023 – maart 2024). Van de respondenten met een stage in het studieprogramma moest 85 procent deze zelf vinden. Vijf procent binnen deze groep heeft niet op tijd een stage kunnen vinden. Van de studenten voor wie de stage een verplicht onderdeel van het studieprogramma is en die niet op tijd een stageplek hebben gevonden, heeft of verwacht zeventig procent hierdoor studievertraging. Dit gaat om bijna zeven procent van de respondenten voor wie stage een verplicht onderdeel van het studieprogramma is.

In zijn algemeenheid wijzen deze getallen erop dat er voor het overgrote deel van de studenten op tijd een stageplaats beschikbaar was, hetzij via de opleiding, hetzij omdat zij die zelf gevonden hebben. Hoewel er in dit onderzoek slechts beperkt stagetekorten worden gerapporteerd, hebben we wel informatie over de moeite (als subjectief begrip) die studenten hebben moeten doen om een stageplek te vinden. Van de respondenten met een verplichte stage die zelf een stageplaats moesten zoeken, had 44 procent daar niet veel, maar ook niet weinig moeite mee. Ongeveer een kwart van de studenten kostte het veel en ongeveer een kwart kostte het juist weinig moeite.

Studenten hebben ook aangegeven in welke sector hun opleiding valt. Omdat het in sommige sectoren om lage aantallen gaat, kunnen we geen statistische toetsing van eventuele verschillen doen. Het lijkt erop dat studenten in de sector Gedrag en Maatschappij het vaakst aangeven dat het vinden van een stageplaats veel moeite kostte. Daarnaast zijn groepen studenten vergeleken op basis van enkele achtergrondkenmerken. Van de studenten van wie het opleidingsniveau van de ouders volgens de CBS-indeling als ‘laag’ wordt gecategoriseerd, rapporteert ongeveer de helft dat het veel moeite kostte om een stageplaats te vinden. Dit aandeel lijkt kleiner onder studenten met ‘gemiddeld’ of ‘hoger’ opgeleide ouders, maar ook dit kon vanwege lage aantallen echter niet statistisch worden getoetst. Gekeken naar de gerapporteerde moeite van studenten met en zonder migratieachtergrond, constateren we dat er geen verschillen zijn. Ook stellen we vast dat er geen verschillen zijn tussen mannen en vrouwen en tussen studenten met en zonder ziekte, aandoening of andere specifieke omstandigheden.

2. Hoe zijn de stagetekorten verdeeld over het land?

In Oost-Nederland lijken studenten iets minder vaak moeite te hebben gehad om een stageplaats te vinden dan in de overige drie landsdelen, maar vanwege de relatief lage aantallen respondenten uit sommige landsdelen hebben we niet kunnen toetsen of dit een statistisch significant verschil betreft.

3. Wat zijn de oorzaken van tekorten aan stageplekken?
    a. Wat zijn de (ervaren) knelpunten bij het vinden van stages?
    b. Wat zijn de (ervaren) knelpunten bij het aanbieden van stages?

Van de studenten die een verplichte stage (gaan) lopen, is zeven op de tien neutraal of positief over de begeleiding vanuit de opleiding of universiteit bij het *zoeken* naar een stage. Drie op de tien is het (zeer) oneens met de stelling dat deze begeleiding goed was. Voor de studenten die een facultatieve stage lopen is dit 44 procent, wat een beduidend hoger aandeel is. Onze hypothese is dat dit te maken heeft met de rol die de universiteit neemt/kan namen in het begeleiden van activiteiten die extracurriculair zijn en een andere verwachting of behoefte van studenten op dit punt. Studenten met een verplichte stage die (zeer) negatief oordelen over begeleiding door de opleiding/universiteit, noemen het vaakst dat ze graag een betere inhoudelijke voorbereiding zouden willen door de opleiding, meer ondersteuning bij het vinden van een stageplaats en/of meer duidelijkheid over de eisen die worden gesteld aan de inhoud van de stage. Verbeterpunten die te maken hebben met begeleiding door de onderwijsinstelling *tijdens* de stage gaan het vaakst over persoonlijke begeleiding en het tijdig ontvangen van stage-informatie.

4. Ontvangen wo-studenten een vergoeding voor hun stage?
    a. Zo ja, hoeveel?
    b. Zijn er verschillen per sector?
    c. Welke rol speelt een stagevergoeding bij de keuze voor een stage?

Van de studenten die stage lopen als verplicht onderdeel van het studieprogramma, krijgt 75 procent een stage- of onkostenvergoeding. Voor de respondenten die een facultatieve stage lopen, is dit ruim negentig procent. De gemiddelde vergoeding voor respondenten die een verplichte stage doen, is 2,93 euro per uur. In de sectoren Economie (alle respondenten) en Techniek en ICT (85%) is een stagevergoeding zeer gebruikelijk. In de sectoren Onderwijs, Natuur en Gezondheidszorg krijgen studenten minder vaak een vergoeding. We zien echter lage aantallen respondenten in een deel van de sectoren, waardoor we geen robuuste conclusies kunnen trekken over daadwerkelijke verschillen. Desgevraagd geeft driekwart van de studenten die een verplichte stage lopen aan dat de stagevergoeding geen tot een neutrale rol speelt bij de keuze voor een stageplaats. Studenten die een facultatieve stage lopen, laten de vergoeding vaker meewegen in hun keuze.

Aanvullend

Hoewel dit niet tot de oorspronkelijke onderzoeksvragen behoorde, hebben we studenten ook gevraagd naar hoe ze hun stage ervaren. De achtergrond hiervan is de hypothese dat studenten ook stages zouden kunnen doen die als minder passend worden ervaren. Objectief is er in dat geval geen sprake van een tekort, kwalitatief zou er dan mogelijk wel sprake zijn van verbeterpunten. Een aanzienlijk deel van de studenten is positief over de stage. Vooral over de begeleiding en voorbereiding door de opleiding zijn studenten minder vaak positief. Slechts ongeveer een op de zes respondenten met een facultatieve stage oordeelt positief over de voorbereiding door de opleiding. Een mogelijke verklaring hiervoor is dat de onderwijsinstelling minder tijd besteedt aan stages die geen verplichting zijn vanuit de opleiding. Het vaakst worden stages echter als leerzaam en/of interessant beoordeeld. Een grote groep studenten is blij met hun stageplaats en vindt dat deze goed aansluit bij de opleiding.

Tot slot

Voor dit onderzoek zijn de stagetekorten in het hbo op drie verschillende meetmomenten in kaart gebracht, waarmee een helder beeld is verkregen van de context in het hbo. In deze derde en tevens laatste meting is het onderzoek uitgebreid en is ook het wo meegenomen. Aangezien de stand van zaken in het wo eenmalig in kaart is gebracht, waarbij de respons daarnaast relatief laag was (n=598 verplichte stages; n=203 facultatieve stages), is voorzichtigheid geboden bij het verbinden van harde conclusies aan deze resultaten. Voor het wo schetst dit onderzoek wel een eerste beeld van de stand rondom stagetekorten.

6 Bijlage

Weging

Weging werkt als volgt: Wanneer een sector ondervertegenwoordigd bleek in de steekproef hebben de antwoorden van respondenten uit die sector een zwaarder gewicht gekregen, anders gezegd: hun antwoorden telden zwaarder mee. Respondenten uit sectoren die in de steekproef oververtegenwoordigd waren kregen juist een lichter gewicht; hun antwoorden telden minder zwaar mee. Bijvoorbeeld: in de populatie studeert 21 procent van de hbo-studenten binnen de sector Techniek en ICT, zo blijkt uit de gegevens van DUO, maar in de steekproef volgde tijdens de tweede meting 17,6 procent een opleiding binnen deze sector. De sector is dus ondervertegenwoordigd in de steekproef. Delen we het percentage in de populatie (21%) door het percentage in de steekproef (17,6%), dan concluderen we dat de antwoorden van studenten binnen Techniek en ICT een gewicht moeten krijgen van 1,194: hun antwoorden tellen niet één keer mee, maar 1,194 keer. Dit is voor alles sectoren zo gedaan.

Tabel 6: Deelnemers interviews

Naam	Functie	Instelling
Eric Boersma	Centrale coördinator masteronderzoek geneeskunde	Erasmus MC / EUR
Mikel Remmerswaal	Coördinator master Toga aan de Maas	Erasmus Universiteit Rotterdam
Kayleigh Vedder	Internship Coordinator International Bachelor Communication and Media	Erasmus Universiteit Rotterdam
Leonie Wolswinkel-van Dijkhuizen	Stagecoördinator Education and Child Studies	Universiteit Leiden
Marco Otten	Stagecoördinator master Humanistiek	Universiteit van Humanistiek

ResearchNed